

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΜΣ: *ΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ*

ΕΠΙΒΛΕΤΩΝ ΜΕΛΟΣ ΔΕΠ: *ΙΩΑΝΝΑ ΚΟΝΔΥΛΗ*

ΜΕΛΗ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: *ΣΟΦΙΑ ΑΔΑΜ - ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ
ΒΟΓΚΛΗΣ.*

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

*Η ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ ΚΑΤΙΟΝΤΩΝ
ΕΞΟΜΟΙΩΘΕΝΤΩΝ ΠΡΟΣ ΓΝΗΣΙΟΥΣ*

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: *ΨΩΜΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ του ΓΕΩΡΓΙΟΥ*

ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ: *4^ο*

ΑΘΗΝΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ - ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

II. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ - Η ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ.

i. ΟΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑ ΤΕΧΝΗΤΗ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ii. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΗΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ.

iii. ΟΙ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΔΙΕΤΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΔΟΤΗ.

iv. Η ΠΕΡΙΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟ ΤΕΚΝΟ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ ΜΕ ΤΕΧΝΗΤΗ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ POST MORTEM.

v. Η ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1457 ΕΔ. Γ' ΑΚ.

III. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ - Η ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΠΟΥ ΑΠΕΒΙΩΣΑΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 30-12-1996 ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΕΙΧΑΝ ΥΙΟΘΕΤΗΘΕΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΙΣΧΥΟΝ ΤΟΥ Ν. 2447/1996 ΚΑΘΕΣΤΩΣ.

i. Η ΝΕΑ ΡΥΘΜΙΣΗ ΠΕΡΙ ΥΙΟΘΕΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟΝ Ν. 2447/1996 ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΪΣΧΥΟΝ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ.

ii. ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΙ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΘΕΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΠΟΥ ΑΠΕΒΙΩΣΑΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 30-12-1996 ΓΙΑ ΥΙΟΘΕΣΙΕΣ ΤΕΛΕΣΘΕΙΣΕΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΥ Ν. 2447/1996.

iii. Η ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΣΥΓΓΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΩΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΘΕΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΠΟΥ ΑΠΕΒΙΩΣΑΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 30-12-1996 ΓΙΑ ΥΙΟΘΕΣΙΕΣ ΤΕΛΕΣΘΕΙΣΕΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΥ Ν. 2447/1996.

iv. Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΑΠΟΨΕΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΣΕ ΥΙΟΘΕΣΙΕΣ ΤΕΛΕΣΘΕΙΣΕΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΥ Ν. 2447/1996.

IV. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ - Η ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΚΗΡΥΧΘΕΙ ΣΕ ΑΦΑΝΕΙΑ Ή ΠΟΥ ΕΠΙΚΕΙΤΑΙ Η ΕΚΔΟΣΗ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΚΗΡΥΞΗΣ ΤΟΥΣ ΣΕ ΑΦΑΝΕΙΑ.

i. ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ.

ii. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΗΡΥΞΗΣ ΣΕ ΑΦΑΝΕΙΑ.

iii. ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΗ ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥΜΕΝΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΠΟΥ ΚΗΡΥΧΘΗΚΕ ΣΕ ΑΦΑΝΕΙΑ.

iv. Η ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΑΝΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΦΑΝΤΟΥ.

v. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΛΟΠΙΣΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΑΠΟΚΤΩΝΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ – Η ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΣ & ΙΔΙΑΣ ΚΥΡΙΟΤΗΤΑΣ ΛΟΓΩ ΧΡΗΣΙΚΤΗΣΙΑΣ.

vi. ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΗ ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥΜΕΝΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΠΟΥ ΚΗΡΥΧΘΗΚΕ ΣΕ ΑΦΑΝΕΙΑ.

V. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

VI. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- i. ΕΛΛΗΝΙΚΗ
- ii. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ
- iii. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ - ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Στην παρούσα εργασία θα αναλυθεί το ζήτημα της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής εκ πρώτοις στις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες υφίστανται κληρονόμοι στους οποίους η κληρονομία επάγεται να μεν κατά το χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου αλλά αυτοί γεννιούνται μετά το θάνατο του κληρονομούμενου ακόμα και σε απόσταση δύο ετών από αυτόν (μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση). Επίσης θα εξεταστεί η περίπτωση της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής από στις περιπτώσεις κατά τις οποίες έχει συντελεστεί υιοθεσία στο πρόσωπο του κληρονομούμενου με το προϋσχόν νομικό καθεστώς (πριν τη θέση σε ισχύ του Ν. 2447/1996) και ποιες συνέπειες έχει αυτό στην επαγωγή της κληρονομιάς όσον αφορά στον κληρονομούμενο αλλά και στους βιολογικούς του συγγενείς (εφόσον προαποβιώσει το θετό τέκνο των βιολογικών του γονέων και συγγενών εν γένει) αλλά και η περίπτωση της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής αφάντου (προσώπου που κηρύσσεται σε κατάσταση αφάνειας σύμφωνα με τη διαδικασία των άρθρων 40 - 50 ΑΚ σε συνδυασμό με τα άρθρα 783 - 785 ΚΠολΔ). Η συγκεκριμένη περίπτωση έχει ενδιαφέρον όχι τόσο από την άποψη της επαγωγής της κληρονομιάς στους συγγενείς του αφάντου, όπου ακολουθείται η συνήθης διαδοχή κατά ρίζες αλλά στην περίπτωση που έχει αποβιώσει ανιών (π.χ. γονέας) του προσώπου το οποίο κηρύχθηκε σε αφάνεια μεταγενέστερα του θανάτου του κληρονομούμενου ανιόντος του στην περίπτωση δηλαδή που ο άφαντος είναι ο κληρονόμος και όχι ο κληρονομούμενος. Έχει δε ενδιαφέρον η τύχη της κληρονομιάς περιουσίας μέχρι την κήρυξη της αφάνειας στο πρόσωπο του κληρονόμου με την τελεσίδικη δικαστική απόφαση και την σύνταξη σχετικής ληξιαρχικής πράξης θανάτου, καθώς μέχρι εκείνο το σημείο δεν είναι πρακτικά δυνατή η δήλωση αποδοχής κληρονομιάς ή η δήλωση αποποίησης κληρονομιάς εκ μέρους του

κληρονόμου, ο οποίος κηρύχθηκε σε αφάνεια μετά το θάνατο του αποβιώσαντος ανιόντος του.

Στην πρώτη περίπτωση συντελείται κατά κάποιον τρόπο μία «ανατροπή» της κληρονομικής διαδοχής, η οποία ανατροπή είτε περιορίζεται απλά στην εξ υπαρχής διανομή των κληρονομικών μερίδων είτε έχει την πολύ πιο δραστική συνέπεια του αποκλεισμού από την κληρονομική διαδοχή κάποιων εκ των κληρονόμων μετά την γέννηση με μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση τέκνου του αποβιώσαντος κληρονομουμένου, πράγμα ασυμβίβαστο με την αρχή του ρωμαϊκού δικαίου *semel heres semper heres* (άπαξ κληρονόμος εσαεί κληρονόμος). Στη δεύτερη περίπτωση είναι αξιοσημείωτη –και μέσα από τη νομολογία των δικαστηρίων- η διαφοροποίηση στον αριθμό των κληρονόμων και επομένως και στον αριθμό και στο μέγεθος των κληρονομικών μερίδων ανάμεσα στο νομικό καθεστώς για τις υιοθεσίες που ισχύει μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 2447/1996 που τροποποίησε τα άρθρα 1542 επ. Α.Κ. σε σχέση με ό,τι ίσχυε πριν την 30-12-1996 οπότε και ετέθη σε ισχύ ο ως άνω νόμος. Στην δε περίπτωση της κληρονομικής διαδοχής αφάντου, ενδεχομένως να συντελεσθεί ανατροπή της κληρονομικής διαδοχής, όπως θα παρατηρήσουμε στην ανάλυση που θα ακολουθήσει στην περίπτωση της επανεμφάνισης του αφάντου κατ' άρθρο ΑΚ, ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εκκρεμότητα στην περίπτωση της αποδοχής ή της αποποίησης κληρονομιάς εκ μέρους προσώπου του οποίου ζητείται η κήρυξη σε κατάσταση αφάνειας, όταν επάγεται σε αυτό κληρονομιά εξ αδιαθέτου μεσούσης της ως άνω διαδικασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ - Η ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ.

i. ΟΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑ ΤΕΧΝΗΤΗ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η έννοια της μεταθανάτιας τεχνητής γονιμοποίησης και βασικά η έννοια της τεχνητής γονιμοποίησης στην Ελλάδα εισήχθη νομοθετικά με τον Ν. 3089/2002, με τον οποίο εισήχθη νέο κεφάλαιο 8^ο στον Αστικό Κώδικα το οποίο αποτελείται από τα άρθρα 1447 – 1454, τα οποία είχαν καταργηθεί με το άρθρο 17 Ν. 1329/1983, και φέρει τον τίτλο «ΙΑΤΡΙΚΗ ΥΠΟΒΟΗΘΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ» ενώ στον ΚΠολΔ α. 799 επ. σε συνδυασμό με ΕισΝΑΚ 121 ρυθμίζεται η διαδικασία σύμφωνα με την οποία ζητείται η άδεια του αρμοδίου Δικαστηρίου για την έναρξη της διαδικασίας γονιμοποίησης του κρυοσυντηρημένου γενετικού υλικού του αποβιώσαντος συζύγου ή του άνδρα με τον οποίο η γυναίκα συζεί σε ελεύθερη ένωση, ο οποίος δηλαδή έχει την ιδιότητα του μόνιμου συντρόφου της¹.

Η μεταθανάτια αυτή τεχνητή γονιμοποίηση μπορεί να εκτελεστεί επιστημονικά είτε με τη μεταφορά του κρυοσυντηρημένου γενετικού υλικού του άνδρα στη μήτρα της συζύγου ή της μόνιμου συντρόφου του μετά το θάνατό του και τη γονιμοποίησή του εκεί (διαδικασία *in vivo*) είτε με την εμφύτευση στη μήτρα της συζύγου ή της μόνιμου συντρόφου του αποβιώσαντος άνδρα ενός ήδη γονιμοποιημένου ωαρίου (*foetus*) το οποίο θα εξελιχθεί σε έμβρυο (διαδικασία *in vitro* τεχνητής γονιμοποίησης).

Ειδικότερα στο άρθρο 1457 του Αστικού Κώδικα ορίζονται ειδικά και συγκεκριμένα οι προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά προκειμένου να καταστεί δυνατή η έναρξη της διαδικασίας μεταθανάτιας τεχνητής γονιμοποίησης. Αυτές λοιπόν είναι:

Α) Ο σύζυγος ή ο μόνιμος σύντροφος της γυναίκας να έπασχε από ασθένεια που συνδέεται με πιθανό κίνδυνο στειρότητας ή να υπήρχε κίνδυνος

¹ Βλ. Βαθρακοκοίλη, *Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα κατ' άρθρο*, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, άρθρα 1346 – 1694, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα 2004. σελ. 570.

θανάτου του. Αυτή η προϋπόθεση αφορά σε καθαρά ιατρική συνθήκη, η οποία παρέχει τη δυνατότητα κρυοσυντήρησης² του γενετικού υλικού του άνδρα, καθώς δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι αυτό αποτελεί και νομολογιακά τμήμα της προσωπικότητάς του και προστατεύεται αυτοτελώς από κάθε είδους επεξεργασία για ιατρικού ή άλλους λόγους, η οποία δεν δικαιολογείται πλήρως επιστημονικά. Σημειωτέον ότι από τη λεκτική διατύπωση της διάταξης και την γραμματική ερμηνεία αυτής προκύπτει ότι όταν ήδη έχουν αποκτηθεί τέκνα με φυσικό τρόπο από τους συζύγους ή τους μονίμους συντρόφους εκ μέρους των οποίων (διά της εν ζωή γυναίκας συζύγου ή μονίμου συντρόφου) ζητείται η παροχή άδειας για την έναρξη της διαδικασίας της μεταθανάτιας τεχνητής γονιμοποίησης, η αίτηση αυτή πρέπει κατά ορθή ερμηνευτική εκδοχή να απορρίπτεται λόγω καταχρηστικής άσκησης του σχετικού δικαιώματος για την υποβολή της αίτησης εκ μέρους της συζύγου ή μονίμου συντρόφου.³

Β) *Ο σύζυγος ή ο μόνιμος σύντροφος της γυναίκας να είχε συναινέσει με συμβολαιογραφικό έγγραφο και στη μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση.* Εδώ παρατηρούμε από τη λεκτική διατύπωση της διάταξης ότι απαιτείται σε κάθε περίπτωση ειδικό συμβολαιογραφικό έγγραφο, το οποίο να έχει συνταχθεί για τον σκοπό αυτό και επομένως αποκλείεται κάθε άλλη δήλωση του αποβιώσαντος συζύγου ή μονίμου συντρόφου, ακόμα και εάν αυτή περιέχεται π.χ. σε δημόσια διαθήκη η οποία έχει περιβληθεί τον τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου⁴. Η δε διατύπωση «να είχε συναινέσει με

² Δηλαδή κατάψυξης στους -196° C με υγρό άζωτο.

³ Βλ. Βαθρακοκοίλη, *Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα κατ' άρθρο*, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, άρθρα 1346 – 1694, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα 2004. σελ. 574 με παραπομπή σε Παπαχρίστου, *Η τεχνητή αναπαραγωγή*, σελ. 64.

⁴ Βλ. Βαθρακοκοίλη, *Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα κατ' άρθρο*, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, άρθρα 1346 – 1694, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα 2004. σελ. 572.

συμβολαιογραφικό έγγραφο και στη μεταθανάτια...» έχει την έννοια ότι εφόσον έχει συνταχθεί συμβολαιογραφικό έγγραφο με το οποίο δηλώνεται η επιθυμία για την έναρξη διαδικασίας τεχνητής γονιμοποίησης μετά το θάνατο του συζύγου ή του μονίμου συντρόφου εκ μέρους του, τότε σε κάθε περίπτωση καλύπτεται και η περίπτωση του πρώτου άρθρου του κεφαλαίου (1456 ΑΚ).

Γ) *Η τεχνητή γονιμοποίηση διενεργείται μετά την πάροδο έξι μηνών και πριν από τη συμπλήρωση διετίας από το θάνατο του άνδρα.* Με τη συγκεκριμένη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 1457 τέθηκε χρονικός περιορισμός τόσο κατώτατος όσο και απώτατος για την έναρξη της διαδικασίας μεταθανάτιας τεχνητής γονιμοποίησης με κατώτατο όριο απόστασης από την ημερομηνία θανάτου τους έξι μήνες και απώτατο όριο ολοκλήρωσης της όλης διαδικασίας (νομικής και ιατρικής) τα δύο έτη και μάλιστα μία ημέρα τουλάχιστον πριν από τη συμπλήρωση της διετίας.

Αυτή η παράγραφος έχει και την μεγαλύτερη σημασία στα πλαίσια της παρούσας εργασίας και υπό το πρίσμα του κληρονομικού δικαίου, καθώς το απώτατο όριο των δύο ετών, το οποίο όπως τονίστηκε αφορά τόσο στην έναρξη της διαδικασίας τεχνητής γονιμοποίησης από νομικής απόψεως με την υποβολή ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου του άρθρου 799 ΚΠολΔ κατά τη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας της αίτησης για τη χορήγηση της σχετικής άδειας, όσο και στην ολοκλήρωση της επιστημονικής – ιατρικής διαδικασίας με την έκχυση του σπέρματος στο σώμα της γυναίκας (in vivo) ή την μεταφορά του γονιμοποιημένου κρυοσυντηρημένου ωαρίου στη μήτρα της συζύγου ή της μονίμου συντρόφου του αποβιώσαντος άνδρα, έχει τεθεί ακριβώς προκειμένου να μην παραμένουν σε εκκρεμότητα τα κληρονομικά

δικαιώματα των υπολοίπων συγγενών του αποβιώσαντος, τα οποία με τη γέννηση του τέκνου ανατρέπονται.⁵

ii. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΗΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ.

Στην περίπτωση που ο αποβιώσας σύζυγος ή ο μόνιμος σύντροφος της γυναίκας κατά τον χρόνο θανάτου του δεν κατέλειπε διαθήκη, τότε χωρεί εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή των συγγενών του στην κληρονομιάα περιουσία κατά τις γενικές διατάξεις των άρθρων 1813 – 1824 του Αστικού Κώδικα. Οι συγγενείς του κληρονομουμένου καλούνται στην κληρονομία, η οποία επάγεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού κληρονομικού δικαίου αλλά και γενικά τις διατάξεις του κληρονομικού δικαίου στον ευρωπαϊκό χώρο⁶ στους κληρονόμους με δικαίωμα αποποίησης κατά το χρόνο θανάτου του κληρονομουμένου και η κληρονομική τους μερίδα προσδιορίζεται ανάλογα με την τάξη στην οποία ανήκουν.

Στην περίπτωση της μη ύπαρξης κατά το χρόνο θανάτου του κληρονομουμένου τέκνων του τα οποία να καλούνται ως κληρονόμοι του στην πρώτη τάξη μαζί με την σύζυγο (ή τη μόνιμη σύντροφο) που επιζεί, η επαγωγή της κληρονομίας επέρχεται στα πρόσωπα των συγγενών των επόμενων τάξεων (άρθρα 1814 επ. ΑΚ). Ωστόσο, εφόσον έχει δηλωθεί η ρητή και κατηγορηματική βούληση του αποβιώσαντος με την σύνταξη εκ μέρους του όσο ήταν ακόμη εν ζωή συμβολαιογραφικής πράξης με την οποία να παρέχει την ελεύθερη και ανόθευτη συναίνεσή του για την έναρξη της διαδικασίας τεχνητής γονιμοποίησης μετά τον θάνατό του από την σύζυγό

⁵ Βλ. Βαθρακοκοίλη, *Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα κατ' άρθρο*, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, άρθρα 1346 – 1694, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα 2004. σελ. 573.

⁶ Βλ. Rainer Frank, *Grundrisse des Rechts, Erbrecht 4. Auflage*, Verlag C.H. Beck München 2007.

του ή τη μόνιμη σύντροφό του με τη χρήση του κρυοσυντηρημένου γενετικού του υλικού, τότε η επαγωγή της κληρονομιάς επέρχεται στα πρόσωπα της συζύγου και των συγγενών με την διπλή αίρεση αφενός ότι η νομική και ιατρικοεπιστημονική διαδικασία υποβοήθησης της ανθρώπινης αναπαραγωγής στο πρόσωπο της γυναίκας θα έχει ολοκληρωθεί πριν από την πάροδο διετίας από τον θάνατό του και αφετέρου ότι το τέκνο που θα συλληφθεί με την ανωτέρω περιγραφόμενη διαδικασία θα γεννηθεί ζωντανό.

Όσον αφορά στην πρώτη αίρεση σημασία έχει το νομικό σκέλος αυτής δηλαδή η ύπαρξη χορηγηθείσας άδειας για την έναρξη της διαδικασίας τεχνητής γονιμοποίησης *post mortem*, καθώς σε αντίθετη περίπτωση μη υπάρξεως, ισχύει το τεκμήριο του άρθρου 1465§2 του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο «*Τέκνο γεννημένο σε γάμο θεωρείται και το τέκνο που γεννήθηκε ύστερα από μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση, εφόσον υπάρχει η απαιτούμενη κατά το άρθρο 1457 δικαστική άδεια*». Επομένως αν λείπει η άδεια του δικαστηρίου για την έναρξη της σχετικής διαδικασίας, υπάρχει αδυναμία σύνδεσης του τέκνου που θα γεννηθεί με μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση με τον φυσικό πατέρα.⁷ Πάντως το συγκεκριμένο τεκμήριο είναι μαχητό και επομένως επιτρέπεται η ανταπόδειξη με την άσκηση αγωγής αναγνώρισης της πατρότητας, στην οποία το βάρος απόδειξης της ύπαρξης πατρικού δεσμού έχει εκείνος που την επικαλείται. Αυτή δε η απόδειξη θα είναι ιδιαίτερα δυσχερής καθώς σε κάθε περίπτωση το κρυοσυντηρημένο γενετικό υλικό καταστρέφεται μετά την πάροδο της διετίας από τον θάνατο του δότη, ενδεχομένως επομένως να απαιτηθεί η εκταφή της σορού του αποβιώσαντος συζύγου ή μονίμου συντρόφου, προκειμένου να γίνει λήψη

⁷ Βλ. Βαθρακοκοίλη, *Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα κατ' άρθρο*, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, άρθρα 1346 – 1694, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα 2004. σελ. 574 & 611 - 612.

γενετικού υλικού, πράξη για την οποία απαιτείται σε κάθε περίπτωση άδεια δικαστηρίου, η οποία δεν χορηγείται ευχερώς και άνευ ετέρου.

Στην περίπτωση επομένως που γεννηθεί τέκνο με τη διαδικασία τη τεχνητής γονιμοποίησης (*in vitro* ή *in vivo* όπως ήδη ειπώθηκε) *post mortem* αυτό θεωρείται γνήσιο φυσικό τέκνο του αποβιώσαντος και καλείται ως κληρονόμος του αποβιώσαντος στην πρώτη τάξη εξ αδιαθέτου κατ' άρθρο 1813 του Αστικού Κώδικα μαζί με την σύζυγο που επιζεί ή τη μόνιμη σύντροφο στην περίπτωση του προσφάτως νομοθετηθέντος συμφώνου συμβίωσης με τον Ν. 3719/2008⁸ αποκλείοντας κατά το άρθρο 1819 τους συγγενείς του φυσικού του πατέρα των επόμενων τάξεων. Σημειωτέον ότι και πριν τη θέση σε ισχύ του Ν. 3089/2002, όπου γινόταν δεκτή από τη θεωρία και τη νομολογία η νομική εγκυρότητα της μεθόδου της *post mortem* τεχνητής γονιμοποίησης για τη δημιουργία συγγενικού δεσμού πατρότητας μεταξύ φυσικού γονέα και τέκνου, το τέκνο που γεννιόταν με αυτήν τη διαδικασία θεωρούνταν κατιών του δότη και καλούνταν ως κληρονόμος του τελευταίου εξ αδιαθέτου στην κληρονομία όχι ως καταπιστευματοδόχος κατά τα άρθρα 1923 επ. του Αστικού Κώδικα⁹.

Καθώς όμως η διαδικασία της τεχνητής γονιμοποίησης μετά το θάνατο του κληρονομούμενου τόσο από νομικής όσο και από ιατρικοεπιστημονικής ολοκληρώνεται πρακτικά μετά την πάροδο τουλάχιστον ενός έτους από τον θάνατο του κληρονομούμενου και προσεγγίζει τον χρονικό ορίζοντα της διετίας που τίθεται σύμφωνα με το άρθρο 1457 ΑΚ, αυτό έχει σαν συνέπεια, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, την ανατροπή της κληρονομικής διαδοχής

⁸ Βλ. Κουνουγέρη – Μανωλεδάκη, *Οικογενειακό Δίκαιο συμπλήρωμα της τέταρτης έκδοσης, ο ν. 3719/2008 «Μεταρρυθμίσεις για την οικογένεια, το παιδί, την κοινωνία και άλλες διατάξεις»*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2009, σελ 9 – 33.

⁹ Βλ. Φίλιο, *Κληρονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 31.

μετά την παρέλευση ενός μεγάλου χρονικού διαστήματος από τον χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου, την εκ νέου επαγωγή της κληρονομίας με την προσθήκη ενός κληρονόμου, ο οποίος όχι απλώς δεν είχε γεννηθεί κατά τον χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου αλλά δεν είχε καν συλληφθεί και τον αποκλεισμό από την κληρονομική διαδοχή προσώπων – συγγενών του αποβιώσαντος οι οποίοι είχαν κληθεί ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι κατά το θάνατο του κληρονομούμενου φυσικού πατέρα του τέκνου.

Μάλιστα στην περίπτωση αυτή ως μοναδικοί εξ αδιαθέτου κληρονόμοι καλούνται το τέκνο του αποβιώσαντος δότη και η σύζυγός του που επιζεί ή η σύντροφός του με την παρατήρηση περί υπάρξεως συμφώνου συμβίωσης. Οι υπόλοιποι κληρονόμοι –συγγενείς του πατέρα του τέκνου- δεν έχουν πια την ιδιότητα του κληρονόμου, αφού στην εκ νέου εξ αδιαθέτου επαγωγή και διανομή της κληρονομίας αποκλείονται από τους δύο ανωτέρω συγγενείς της πρώτης τάξης κατά το άρθρο 1813 σε συνδυασμό με το άρθρο 1819 του Αστικού Κώδικα, γεγονός που επιφέρει διάσπαση και ανατροπή και της προρρηθείσας αρχής της επαγωγής της κληρονομίας κατά το χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου στα πρόσωπα των κληρονόμων και της αρχής *semel heres semper heres* (μια φορά κληρονόμος, πάντοτε κληρονόμος) και δεν έχουν ούτε καν δικαίωμα για την διεκδίκηση και απόδοση σε αυτούς της νόμιμης μοίρας τους από την κληρονομιαία περιουσία, λόγω ακριβώς της εκ τω υστέρων εμφάνισης ενός κατιόντος προηγούμενης τάξης. Η δε κυριότητά τους επί των εμπράγματων στοιχείων της κληρονομίας τελεί θα λέγαμε υπό την διαλυτική αίρεση της μη ολοκλήρωσης της σχετικής διαδικασίας τεχνητής γονιμοποίησης εντός της διετίας από το θάνατο του κληρονομούμενου – δότη. Η υπό ανάλυση περίπτωση διαφέρει ουσιωδώς από την ρύθμιση του Αστικού Κώδικα περί κληρονομικού καταπιστεύματος (άρθρα 1923 – 1941 ΑΚ), καθώς στην περίπτωση του κληρονομικού καταπιστεύματος επιβάλλεται η ύπαρξη διαθήκης με την οποία ο διαθέτης επιβάλλει στον

κληρονόμο, ο οποίος καλείται βεβαρημένος, να παραδώσει την κληρονομιαία περιουσία ή ποσοστό της σε άλλο κληρονόμο, ο οποίος καλείται καταπιστευματοδόχος. Μπορεί δε καταπιστευματοδόχος να είναι και ο μήπως συλλημμένος (1932§2 ΑΚ), εφόσον έχει ορίσει κατά αυτόν τον τρόπο στη διαθήκη του ο κληρονομούμενος, όπως ακριβώς και την υπό ανάλυση περίπτωση της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής στην μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση, αλλά μάλλον αυτή είναι και η μόνη –και ελάχιστη– μεταξύ τους ομοιότητα. Αυτή δε η εκ θεμελιώδης διαφορετικότητά τους δεν επιτρέπει δυστυχώς για τους συγγενείς των απώτερων τάξεων του κληρονομούμενου δότη να επικαλεστούν ορισμένες ευνοϊκές για αυτούς ρυθμίσεις των διατάξεων περί κληρονομικού καταπιστεύματος.

iii. ΟΙ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΔΙΕΤΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΔΟΤΗ.

Από την προηγούμενη ανάλυση προκύπτει ότι η γνώση των συγγενών που δεν ανήκουν στην πρώτη τάξη και στους οποίους περιέρχεται η επαγωγή της κληρονομίας με δικαίωμα αποποίησης κατά το χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου δότη, περί της ύπαρξης κρυοσυντηρημένου σπέρματος του θανόντος και περί σύνταξης συμβολαιογραφικού εγγράφου στο οποίο εκφράζεται η ρητή και κατηγορηματική βούλησή του περί χρησιμοποίησης του γενετικού αυτού υλικού για τεχνητή γονιμοποίηση μετά το θάνατό του, τους καθιστά αυτομάτως κακόπιστους σε περιπτώσεις μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων της κληρονομίας σε τρίτους. Ευθύνονται δε ενδεχομένως και κατά τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες για κάθε ζημία που υπέστη το τέκνο που γεννήθηκε με τη διαδικασία της μεταθανάτιας τεχνητής γονιμοποίησης από τυχόν μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων της κληρονομίας κατά το ως άνω αναφερόμενο χρονικό διάστημα.

Και εάν για τους συγγενείς του κληρονομούμενου που ανήκουν στις απώτερες τάξεις της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής η γνώση των ανωτέρω πραγματικών περιστατικών που θα τους καθιστούσαν κακόπιστους σε περίπτωση μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων της κληρονομιάς, τα οποία ενδεχομένως να μην τους ανήκουν μετά την πάροδο ενός χρονικού διαστήματος, και θα οδηγούσαν αυτούς να ανορθώσουν κάθε τυχόν προκληθείσα ζημία, είναι ζήτημα δυσχερώς ή λιγότερο δυσχερώς αποδεικτέο, στην περίπτωση της συζύγου (ή της μονίμου συντρόφου) του αποβιώσαντος κληρονομούμενου δότη τα πράγματα είναι διαφορετικά. Η γυναίκα είναι εκείνη που κινεί την όλη διαδικασία πραγματοποίησης της τεχνητής γονιμοποίησης *post mortem* προσφέροντας μάλιστα το ίδιο της το σώμα και το γενετικό της υλικό, τμήμα της προσωπικότητάς της. Είναι η άμεσα και μοναδικά εμπλεκόμενη. Καλούμενη επομένως κατά το θάνατο του κληρονομούμενου ως εξ αδιαθέτου κληρονόμος με τους συγγενείς των υπολοίπων τάξεων πλην της πρώτης, όπου δεν υφίσταται κληρονόμος κατά το θάνατο του κληρονομούμενου και τουλάχιστον για έξι μήνες δεν δημιουργείται καν η υποψία ότι μπορεί να υφίσταται στο μέλλον, λαμβάνει το μισό της κληρονομιάς περιουσίας. Ωστόσο, μετά τη γέννηση του τέκνου με την διαδικασία της ιατρικά υποβοηθούμενης αναπαραγωγής *post mortem* και την ανατροπή της σειράς της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής υφίσταται πλέον κληρονόμος της πρώτης τάξης κατά το άρθρο 1813 του Αστικού Κώδικα με τον οποίο η σύζυγος και φυσική του μητέρα καλείται ως εξ αδιαθέτου κληρονόμος στο ένα τέταρτο ($\frac{1}{4}$) της κληρονομιάς. Επομένως, η σύζυγος – μόνιμος σύντροφος του κληρονομούμενου και φυσική μητέρα του τέκνου δεν επιτρέπεται να προβεί σε οποιαδήποτε εκποιητική δικαιοπραξία της κληρονομιάς περιουσίας ή στοιχείου αυτής που επήχθη σε αυτήν εξ αδιαθέτου με τον θάνατο του κληρονομούμενου δότη τουλάχιστον κατά το ποσοστό το οποίο ενδεχομένως θα περιέλθει στο τέκνο μετά τη γέννησή του

με τη διαδικασία της μεταθανάτιας τεχνητής γονιμοποίησης. Αυτό δε το ποσοστό είναι το μισό της εξ αδιαθέτου μερίδας που λαμβάνει η σύζυγος ή η μόνιμη σύντροφος¹⁰ και μητέρα του τέκνου κατά το χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου καλούμενη ως εξ αδιαθέτου κληρονόμος σε ποσοστό ενός τετάρτου με τους τυχόν υπάρχοντες συγγενείς των υπολοίπων τάξεων.

Ορθό επίσης ερμηνευτικά είναι και το ότι στην έννοια της απαγόρευσης σύναψης κάθε εκποιητικής δικαιπραξίας εκ μέρους της φυσικής μητέρας του τέκνου ανήκει και η απαγόρευση αποποίησης της κληρονομιάς που περιέρχεται σε αυτήν κατά το χρόνο του θανάτου του αποβιώσαντος δότη, καθώς με αυτόν τον τρόπο αποστερείται το τέκνο που πρόκειται να συλληφθεί και να γεννηθεί της κληρονομιάς του μερίδας. Μία τέτοια δήλωση αποποίησης σύμφωνα με τα άρθρα 1847 επ του Αστικού Κώδικα θα είναι άκυρη ως καταχρηστική, καθώς είναι προφανές ότι η αποποίηση εκ μέρους της μητέρας του ποσοστού ($\frac{1}{2}$) της κληρονομιάς που περιέρχεται σε αυτήν με τον θάνατο του συζύγου ή του μόνιμου συντρόφου της περιλαμβάνει και ένα ποσοστό από την κληρονομία του μέλλοντος να γεννηθεί τέκνου τους, το οποίο θα πρέπει να του επιστραφεί μετά τη γέννησή του. Η δε καταχρηστικότητα ανάγεται στη γνώση της μητέρας περί της έναρξης της διαδικασίας τεχνητής γονιμοποίησης *post mortem*, αφού εκείνη είναι που γνωρίζει και αποφασίζει για το ζήτημα αυτό.

Οι τρίτοι που αποκτούν στοιχεία της κληρονομιάς προστατεύονται κατά τις μεταβιβάσεις αυτές σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί κτήσεως της κυριότητας (άρθρα 1033 επ. ΑΚ) με την αναγκαία προϋπόθεση να τελούσαν σε καλή πίστη κατά το χρόνο της μεταβίβασης. Επειδή, ωστόσο, για κάθε μεταβίβαση περιουσίας που προέρχεται από

¹⁰ Βλ. Κουνουγέρη – Μανωλεδάκη, *Οικογενειακό Δίκαιο συμπλήρωμα της τέταρτης έκδοσης, ο ν. 3719/2008 «Μεταρρυθμίσεις για την οικογένεια, το παιδί, την κοινωνία και άλλες διατάξεις»*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2009, ο.π.

κληρονομική επαγωγή απαιτείται άδεια του αρμόδιου δικαστηρίου, σε περίπτωση που τεθούν υπόψη του δικαστηρίου με οποιονδήποτε τρόπο στοιχεία περί της ύπαρξης κρυοσυντηρημένου σπέρματος του κληρονομούμενου και περί σύνταξης συμβολαιογραφικού εγγράφου στο οποίο εκφράζεται η ρητή και κατηγορηματική βούλησή του περί χρησιμοποίησης του γενετικού αυτού υλικού για τεχνητή γονιμοποίηση μετά το θάνατό του, το δικαστήριο θα πρέπει τουλάχιστον να απέχει από την έκδοση οριστικής απόφασης επί της υπό κρίση αιτήσεως περί εκποίησης στοιχείων της κληρονομιάς περιουσίας του θανόντος μέχρι την παρέλευση της τεθείσας από το άρθρο 1457§2 ΑΚ διετίας και της ολοκλήρωσης ή μη της σχετικής νομικής και ιατρικοεπιστημονικής διαδικασίας, η οποία θα αποδεικνύεται με την προσκόμιση ενώπιόν του στοιχείων (π.χ. της απόφασης περί χορήγησης της σχετικής κατ' άρθρο 799 ΚΠολΔ άδειας του αρμοδίου δικαστηρίου ή ιατρικών εξετάσεων που αποδεικνύουν ότι η σύζυγος ή η μόνιμη σύντροφος του αποβιώσαντος δότη είναι έγκυος π.χ. το υπερηχογράφημα).

iv. Η ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΣΤΟ ΤΕΚΝΟ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ ΜΕ ΤΕΧΝΗΤΗ ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ POST MORTEM.

Με τη γέννηση του φυσικού τέκνου και την ανατροπή της κληρονομικής διαδοχής που εχώρησε κατά τον χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου, οι συγγενείς το φυσικού πατέρα των απώτερων τάξεων αλλά και η φυσική μητέρα κατά το μισό της δικής της κληρονομικής μερίδας οφείλουν να αποδώσουν στο τέκνο την κληρονομιαία περιουσία ή τα επιμέρους στοιχεία αυτής που έχουν αποκτήσει εξ αδιαθέτου αυτούσια. Στην περίπτωση αυτοί οι συγγενείς θεωρούνται ως νομείς της κληρονομιάς, οι οποίοι οφείλουν να αποδώσουν αυτούσια την κληρονομιαία περιουσία στο τέκνο, αφού

απαιτήσουν να τους καταβληθούν οι δαπάνες που κατέβαλαν υπέρ της κληρονομιάς ή υπέρ των κληρονομιαίων αντικειμένων κατά το άρθρο 1875 του Αστικού Κώδικα¹¹.

Σε περίπτωση αρνήσεώς τους το τέκνο μπορεί να στραφεί εναντίον τους και να ζητήσει την απόδοση σε αυτό της κληρονομιαίας περιουσίας σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1871 επ. του Αστικού Κώδικα, ασκώντας την περί κλήρου αγωγή. Στη σχετική δίκη το τέκνο θα νομιμοποιείται να παρασταθεί διά της φυσικής του μητέρας, η οποία θα ασκεί όλες τις διαδικαστικές πράξεις για λογαριασμό του. Αν οι νομείς της κληρονομιάς δεν είναι σε θέση να αποδώσουν αυτούσια την κληρονομιαία περιουσία ή κάποιο στοιχείο αυτής που αναζητείται με την περί κλήρου αγωγή, τότε ευθύνονται με τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού. Η αγωγή όμως που θα ασκήσει το τέκνο ως κληρονόμος κατά του νομέα της κληρονομιάς δεν θα είναι η αγωγή περί απόδοσης του αδικαιολόγητου πλουτισμού των άρθρων 904 επ. ΑΚ αλλά η αγωγή περί κλήρου. *Η διάταξη του άρθρου 1873 ΑΚ παραπέμπει στις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό μόνο για να προσδιορίσει την έκταση και τα αποτελέσματα της περί κλήρου αγωγής την περίπτωση στην περίπτωση που ο νομέας δεν είναι σε θέση να αποδώσει αυτούσιο το κληρονομιαίο αντικείμενο*¹². Έτσι ο κληρονόμος (σ.σ. το τέκνο που γεννήθηκε με την διαδικασία της τεχνητής γονιμοποίησης *post mortem*) δικαιούται να ζητήσει μόνο τον πλουτισμό που σώζεται κατά τον χρόνο επίδοσης της αγωγής (909 ΑΚ)^{13 14 15}.

¹¹ Βλ. Μιχάλη Μαυρομιχάλη, *Κληρονομικό Δίκαιο – Τόμος Δεύτερος, άρθρα 1813 – 1894*, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2002, σελ. 403 - 415.

¹² Βλ. Μιχάλη Μαυρομιχάλη, *Κληρονομικό Δίκαιο – Τόμος Δεύτερος, άρθρα 1813 – 1894*, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2002, σελ. 403.

¹³ Βλ. Μιχάλη Μαυρομιχάλη, *Κληρονομικό Δίκαιο – Τόμος Δεύτερος, άρθρα 1813 – 1894*, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2002, σελ. 403.

¹⁴ Βλ. Μπαλή, *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Έκδοση 8^η, Αθήνα 1961, παρ. 210

ν. Η ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1457 ΕΔ. Γ' ΑΚ.

Με την θέση σε ισχύ του Ν. 3089/2002, ο οποίος εισήγαγε ως ξεχωριστό κεφάλαιο στον Αστικό Κώδικα τις ρυθμίσεις περί της ιατρικά υποβοηθούμενης αναπαραγωγής ετέθη στο άρθρο 1457 εδ. γ' ΑΚ, το οποίο παρατέθηκε ως άνω, χρονικός ορίζοντας δύο ετών από τον θάνατο του κληρονομούμενου δότη προκειμένου να ολοκληρωθεί η διαδικασία της μεταθανάτιας τεχνητής γονιμοποίησης. Μέσα σε αυτήν τη διετία θα πρέπει δηλαδή να έχει εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση περί χορήγησης άδειας από το αρμόδιο δικαστήριο για την έναρξη της ως άνω αναπαραγωγικής διαδικασίας και κατά την ορθότερη ερμηνευτική εκδοχή θα πρέπει απλώς να έχει γίνει η έγχυση του κρυοσυντηρημένου γενετικού υλικού του συζύγου ή του μονίμου συντρόφου ή εμφύτευση του γονιμοποιημένου ωαρίου (που θα έχει γίνει *in vivo* ή *in vitro*) στη μήτρα της αιτούσας¹⁶. Επομένως δεν είναι απαραίτητο να έχει γίνει καν η σύλληψη του τέκνου που πρόκειται να γεννηθεί ως εμβρύου αλλά αυτή μπορεί να γίνει και μετά την πάροδο της διετίας ή όπως είναι το συνήθως συμβαίνον η διάρκεια της εγκυμοσύνης να επεκταθεί πέραν της διετίας από τον θάνατο του κληρονομούμενου δότη.

Και ναι μεν η *ratio* του συγκεκριμένου περιορισμού ήταν η προστασία των υπάρχόντων κατά το χρόνο φυσικών κληρονόμων του αποβιώσαντος δότη από την διαιώνιση επί μακρόν μιας αβέβαιης κατάστασης σχετικά με την διατήρηση ή μη της ιδιότητας του κληρονόμου –αφού όπως ειπώθηκε πιο πάνω μετά τη γέννηση του τέκνου κάποιοι από αυτούς δεν θα κληθούν πλέον

¹⁵ Βλ. Παπαντωνίου, *Κληρονομικό Δίκαιο*, 5^η Έκδοση Αναθεωρημένη, Εκδοτικός Οίκος Αφοι Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1989 παρ. 33β.

¹⁶ Βλ. Βαθρακοκοίλη, *Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα κατ' άρθρο*, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, άρθρα 1346 – 1694, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα 2004. ο.π.

ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι και θα υποχρεούνται να αποδώσουν το ποσοστό της κληρονομιάς περιουσίας που απέκτησαν- διαπιστώνουμε όμως ότι στην πράξη η αβεβαιότητα αυτή διατηρείται για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, δυσανάλογο ίσως με τη γενικότερη ratio της ρύθμισης περί της ιατρικά υποβοηθούμενης αναπαραγωγής μετά θάνατον· αυτή δε είναι η προστασία της οικογενειακής ζωής, της μητρότητας και η απόκτηση τέκνων από ζευγάρια τα οποία δεν είχαν τη δυνατότητα μέχρι το θάνατο του συζύγου ή του μονίμου συντρόφου να αποκτήσουν. Αγγίζει δε το χρονικό διάστημα της διετίας, εντός του οποίου η σύζυγος ή η σύντροφος που επιζητεί καλείται να αποφασίσει περί της υποβολής ή μη αίτησης κατ' άρθρο 799 ΚπολΔ για τη χορήγηση από το δικαστήριο άδειας για την έναρξη της ως άνω διαδικασίας, τα όρια της καταχρηστικότητας όπως αυτά περιγράφονται στο άρθρο 281 ΑΚ, καθώς επιβάλλει ουσιαστικά την επί μακρό χρονικό διάστημα αναστολή άσκησης από τους κατά το χρόνο του θανάτου του δότη φυσικούς κληρονόμους των δικαιωμάτων τους που απορρέουν από την κτηθείσα ιδιότητα του κληρονόμου και την επέλευση της κληρονομικής επαγωγής τα πρόσωπά τους. Φρονιμότερη και ορθότερη νομοθετικά θα μπορούσε να είναι η μείωση του χρονικού περιορισμού της διετίας σε ετήσιο με την ταυτόχρονη δημιουργία ειδικών πινακίων εκδίκασης των συγκεκριμένων αιτήσεων στα κατά τόπους Πρωτοδικεία σε χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο του διμήνου από την υποβολή της σχετικής αιτήσεως, προκειμένου και η αιτούσα να μπορεί ευχερώς να συλλέξει το αποδεικτικό της υλικό και να διενεργήσει τις απαραίτητες ιατρικές εξετάσεις που απαιτούνται για την κρίση περί του βασίμου της αιτήσεώς της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ - Η ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΠΟΥ ΑΠΕΒΙΩΣΑΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 30-12-

1996 ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΕΙΧΑΝ ΥΙΟΘΕΤΗΘΕΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΪΣΧΥΟΝ ΤΟΥ Ν. 2447/1996 ΚΑΘΕΣΤΩΣ.

ι. Η ΝΕΑ ΡΥΘΜΙΣΗ ΠΕΡΙ ΥΙΟΘΕΣΙΑΣ ΜΕ ΤΟΝ Ν. 2447/1996 ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΪΣΧΥΟΝ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ.

Ο Ν. 2447/1996 τροποποίησε τις διατάξεις του οικογενειακού δικαίου του Αστικού Κώδικα που αφορούν στην υιοθεσία ανηλίκων επιφέροντας σημαντικές τροποποιήσεις στο προϊσχύον νομικό καθεστώς, όπως αυτό είχε διαμορφωθεί αποσπασματικά από το ν.δ. 610/1970 και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση «για την υιοθεσία των παιδιών» που κυρώθηκε με τον Ν. 1049/6-9/5/1980^{17 18}. Από αυτές η σημαντικότερη αλλαγή, η οποία έχει άμεση συνάρτηση με το πεδίο του κληρονομικού δικαίου και ειδικότερα την εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή είναι αυτή που εισάγεται με το άρθρο 1561 με τίτλο: *ένταξη στην οικογένεια του θετού γονέα*, στο οποίο αναφέρεται ότι με την υιοθεσία διακόπτεται κάθε δεσμός του ανηλίκου με τη φυσική του οικογένεια, με εξαίρεση τις ρυθμίσεις περί κωλυμάτων γάμου των άρθρων 1356 και 1357 και ο ανήλικος εντάσσεται πλήρως στην οικογένεια του θετού γονέα του εξομοιούμενος με τέκνο γεννημένο σε γάμο των θετών γονέων του. Η συγκεκριμένη διάταξη τροποποίησε τη ρύθμιση του προϊσχύοντος δικαίου του άρθρου 13 ν.δ. 610/1970 που παρέπεμπε ως προς τα αποτελέσματα της υιοθεσίας ανηλίκων στην ατελή υιοθεσία των άρθρων 1579 / 1588 ΑΚ αλλά

¹⁷ Βλ. Φίλιο, *Κληρονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 16, 20, 25, 31.

¹⁸ Βλ. Βαθρακοκοίλη, *Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα κατ' άρθρο*, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, άρθρα 1346 – 1694, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα 2004. σελ. 1073.

και στο άρθρο 10 της ως άνω μνημονευόμενης Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την υιοθεσία των παιδιών που κυρώθηκε με τον Ν. 1049/1980¹⁹.

ii. ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΙ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΘΕΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΠΟΥ ΑΠΕΒΙΩΣΑΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 30-12-1996 ΓΙΑ ΥΙΟΘΕΣΙΕΣ ΤΕΛΕΣΘΕΙΣΕΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΥ Ν. 2447/1996.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω πριν από την έναρξη ισχύος του Ν. 2447/1996 και υπό το προηγούμενο καθεστώς τέλεσης των υιοθεσιών οι δεσμοί του θετού τέκνου με τους βιολογικούς του συγγενείς παρέμεναν αμετάβλητοι. Μάλιστα χαρακτηριστικότερη έκφανση του ακατάλυτου οικογενειακού δεσμού μεταξύ θετού τέκνου και βιολογικών συγγενών ήταν το γεγονός ότι το θετό τέκνο παρέμενε εγγεγραμμένο στην οικογενειακή μερίδα των φυσικών του γονέων και εμφανιζόταν στα πιστοποιητικά οικογενειακής κατάστασης και πλησιεστέρων συγγενών των φυσικών του γονέων αλλά και των θετών του γονέων. Σύμφωνα επίσης με την προϊσχύουσα διάταξη του άρθρου 1583 του Αστικού Κώδικα τα εκ της συγγένειας δικαιώματα και υποχρεώσεις μεταξύ του θετού τέκνου και της φυσικής οικογένειας αυτού παρέμεναν αμετάβλητα, εφόσον δεν οριζόταν κάτι διαφορετικό από το νόμο²⁰, ενώ σύμφωνα με την επίσης προϊσχύουσα διάταξη του άρθρου 1579 ΑΚ «Από την τέλεση της υιοθεσία το θετό τέκνο έχει θέση γνήσιου τέκνου έναντι αυτού που υιοθέτησε. Αυτός δεν έχει κληρονομικά δικαιώματα έναντι του θετού τέκνου». Επομένως οι κληρονομικές όπως και οι συγγενικές σχέσεις του υιοθετούμενου με το προϊσχύον καθεστώς τέκνου με τους φυσικούς του γονείς διέπονται ως προς τα αποτελέσματά τους από το

¹⁹ Βλ. Βαθρακοκοίλη, *Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα κατ' άρθρο*, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, άρθρα 1346 – 1694, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα 2004. σελ. 1157.

²⁰ Βλ. γνωμοδότηση ΝΣΚ 86/2003 Γ' Τμήμα αδημ.

προϊσχύον νομικό καθεστώς, που άφηνε ανεπηρέαστους τους νομικούς δεσμούς του θετού τέκνου με τη φυσική του οικογένεια²¹.

Επομένως εφόσον αποβιώσει υιοθετημένο τέκνο, η υιοθεσία του οποίου είχε καταρτιστεί πριν από τις 30 Δεκεμβρίου 1996 ισχύει ως προς την εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή το έως τότε δίκαιο. Ειδικότερα, σύμφωνα με το προϊσχύον δίκαιο στην πρώτη τάξη καλούνται ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι το θετό τέκνο απέναντι στο θετό γονέα (παλαιό άρθρο 1579 εδ. 1 και άρθρο 13§1 ν.δ. 610/1970)²², οι κατιόντες του θετού τέκνου που γεννήθηκαν μετά την υιοθεσία απέναντι στο θετό γονέα (παλαιό άρθρο 1581§1 και άρθρο 13§1 ν.δ. 610/1970). Το θετό τέκνο και οι κατιόντες του που γεννήθηκαν πριν ή μετά την υιοθεσία καλούνται επίσης ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι στην περιουσία του φυσικού γονέα ή ανιόντα τους (πρβλ. παλαιό άρθρο 1583, άρθρο 13§1 ν.δ. 610/1970)²³.

Στην δεύτερη τάξη ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι καλούνται στις περιπτώσεις των τελεσθεισών πριν από την έναρξη ισχύος του Ν. 2447/1996 υιοθεσιών σύμφωνα με το παλαιό δίκαιο οι φυσικοί γονείς του κληρονομούμενου (παλαιό άρθρο 15783 ΑΚ). αντίθετα ο θετός γονέας του κληρονομούμενου τέκνου δεν ιδρύει κληρονομικό δικαίωμα σε περίπτωση εξ αδιαθέτου διαδοχής (βλ. το ως άνω παρατιθέμενο παλαιό άρθρο 1579 εδ. 2 και άρθρο 13§1 ν.δ. 610/1970). Επίσης αποκτούν κληρονομικό δικαίωμα ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι τα αδέλφια, τα ανίψια και τα τέκνα των ανιψιών από την πλευρά της φυσικής οικογένειας (παλαιό άρθρο 1583 ΑΚ)²⁴.

²¹ Βλ. ΜΠρΑθ 7196/2008 αδημ.

²² Βλ. ΕφΠειρ 943/1995 αδημ.

²³ Βλ. Φίλιο, *Κληρονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 16, 17.

²⁴ Βλ. Φίλιο, *Κληρονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 19 - 20.

Στην τρίτη τάξη ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι των αποβιωσάντων υιοθετημένων ατόμων με το προϊσχύον νομικό πλέγμα καλούνται, εφόσον είναι εν ζωή οι παππούδες, οι γιαγιάδες, καθώς και οι θείοι και τα πρώτα ξαδέρφια από τη φυσική οικογένεια (προϊσχύον άρθρο 1583 ΑΚ), ενώ αντίστοιχα αποκλείονται από την επαγωγή της κληρονομίας εξ αδιαθέτου σε αυτούς οι παππούδες, οι γιαγιάδες, οι θείοι και τα πρώτα ξαδέρφια από τη θετή οικογένεια²⁵. Το ενδιαφέρον σε αυτήν την τάξη παρατηρείται στο γεγονός ότι δεν προστίθενται απλά έτεροι εξ αδιαθέτου κληρονόμοι από τη φυσική οικογένεια μαζί με τους συγγενείς από τη θετή οικογένεια του κληρονομούμενου, όπως συμβαίνει με την πρώτη και τη δεύτερη τάξη αλλά αποκλείονται κατά την επαγωγή της κληρονομίας στους φυσικούς συγγενείς οι αντίστοιχοι θετοί συγγενείς (οι παππούδες από τη φυσική οικογένεια αποκλείουν τους παππούδες από τη θετή οικογένεια κ.ο.κ.)

Στην τέταρτη τάξη ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι των αποβιωσάντων υιοθετημένων ατόμων με το προϊσχύον νομικό πλέγμα καλούνται, εφόσον είναι εν ζωή οι φυσικοί προπαππούδες και προγιαγιάδες, ενώ δεν καλούνταν οι προπαππούδες και οι προγιαγιάδες από τη φυσική οικογένεια (επιχ. Από το παλαιό άρθρο 1579 εδ. 2). Στην πέμπτη και έκτη τάξη ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι από την πλευρά της φυσικής οικογένειας δεν καλείται κανείς, καθώς δικαιούχοι της κληρονομίας είναι αντίστοιχα ο σύζυγος ή η σύζυγος που επιζεί και το ελληνικό δημόσιο²⁶.

Με το επιχείρημα *a minore ad maius* οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η διατήρηση όλων των νομικών δεσμών που απορρέουν από τη συγγένεια με τη φυσική οικογένεια και εν προκειμένω των κληρονομικών, αναλλοίωτων

²⁵ Βλ. Φίλιο, *Κληρονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 24, 25.

²⁶ Βλ. Φίλιο, *Κληρονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 30, 31, 32, 33.

όταν ο αποβιώσας έχει υιοθετηθεί με βάση το νομικό καθεστώς που ίσχυε πριν από τη θέση σε ισχύ του Ν. 2447/1996, έχει ως αποτέλεσμα ότι και ο υιοθετημένος καλείται ως εξ αδιαθέτου κληρονόμος, οποτεδήποτε χωρήσει εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή στο πρόσωπο φυσικού συγγενή του. Ανάλογα δε με τον βαθμό συγγένειας (εάν πρόκειται για φυσικό γονέα, αδέρφια, παππούδες, θείους, ανίψια κτλ) το θετό τέκνο που βρίσκεται εν ζωή καλείται ως εξ αδιαθέτου κληρονόμος κατατασσόμενο στην αντίστοιχη τάξη κατά το παλαιό πάντοτε δίκαιο.

Όλα δε τα παραπάνω ισχύουν με την προϋπόθεση ότι δεν έχει χωρήσει πλήρης ένταξη στην υιοθεσία ανηλίκου κατά το άρθρο 57§3 Ν. 2447/1996, με το οποίο παρέχεται το δικαίωμα στον υιοθετούμενο, τους φυσικούς γονείς και τους βιολογικούς γονείς του να εφαρμόσουν σε υιοθεσία η οποία τελέστηκε με το ισχύον πριν τον Ν. 2447/1996 καθεστώς, το καθεστώς που ισχύει μετά την έναρξη ισχύος του συγκεκριμένου νόμου και προβλέπει την πλήρη ένταξη του θετού τέκνου στην θετή οικογένεια και την αποκοπή κάθε συγγενικού δεσμού με τη φυσική οικογένεια εξαιρουμένων βέβαια των περιπτώσεων των κωλυμάτων γάμου. Στην περίπτωση αυτή το θετό τέκνο εξομοιώνεται με τέκνο γεννημένο σε γάμο των θετών του γονέων και οι κληρονομικές του σχέσεις διέπονται ως προς την επέλευση των αποτελεσμάτων τους από το δίκαιο μετά την 30^η Δεκεμβρίου 1996.

iii. Η ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΣΥΓΓΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΩΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΘΕΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΠΟΥ ΑΠΕΒΙΩΣΑΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 30-12-1996 ΓΙΑ ΥΙΟΘΕΣΙΕΣ ΤΕΛΕΣΘΕΙΣΕΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΥ Ν. 2447/1996.

Η ερμηνευτική εκδοχή που αναλύθηκε πιο πάνω είναι η κρατούσα σήμερα στη θεωρία και τη νομολογία χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν έχει

υποστηριχθεί νομολογιακά και η αντίθετη άποψη περί της μη δυνατότητας επαγωγής της κληρονομιαίας περιουσίας των θετών τέκνων σε συγγενείς από τη φυσική οικογένεια, ακόμα και όταν οι υιοθεσίες αυτών έχουν τελεστεί με το προϊσχύον νομικό καθεστώς του Ν. 2447/1996.

Η άποψη αυτή έχει ως βάση τα εξής: με το άρθρο 1 του σχεδίου νόμου που κυρώθηκε ως κώδικας με το πρώτο άρθρο του Ν. 2447/1996 καταργήθηκαν οι σχετικές με την υιοθεσία διατάξεις του Αστικού Κώδικα που είχαν εφαρμογή έως τότε και συγκεκριμένα τα άρθρα 1568 – 1588 και αντικαταστάθηκαν, όπως ήδη αναφέρθηκε και παραπάνω, και αντικαταστάθηκαν με τις διατάξεις που εισήχθησαν στον Αστικό Κώδικα με τα άρθρα 1542 – 1588. Με την έναρξη δε ισχύος του ως άνω νόμου την 30^η Δεκεμβρίου 1996 καταργήθηκε η θεσπισμένη με το παλαιό άρθρο 1579 εδ. β' ΑΚ (βλ. και άρθρο 1, 13 ν.δ. 610/1970) απαγόρευση του κληρονομικού δικαιώματος του υιοθετήσαντος έναντι του θετού τέκνου και αναγνωρίζεται πλέον αμοιβαίο εξ αδιαθέτου κληρονομικό δικαίωμά τους με βάση τη δημιουργούμενη μεταξύ τους σχέση τεχνητής συγγένειας (πρβλ. νέα άρθρα 1561 – 1562, 1579, 1580, 1584 – 1585 ΑΚ). Σύμφωνα με τη διαχρονικού δικαίου διάταξη του άρθρου 57§1 του κυρωμένου με το Ν. 2447/1996 σχεδίου νόμου, οι υιοθεσίες που τελέστηκαν πριν από την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού, διέπονται ως προς το κύρος και τα έννομα αποτελέσματά τους από το προηγούμενο δίκαιο με εξαίρεση τις ρυθμίσεις των επόμενων παραγράφων του ίδιου άρθρου 57. Διαχρονικού δικαίου διατάξεις γενικότερης σημασίας περιέχονται και στον ΕισΝΑΚ οι οποίες δεν καλύπτουν μόνο τις σχέσεις του προϊσχύσαντος του Αστικού Κώδικα δικαίου, αλλά εφαρμόζονται αναλογικά για την επίλυση θεμάτων διαχρονικού δικαίου που ανακύπτουν από την εισαγωγή και νεώτερων του Αστικού Κώδικα νομοθετημάτων αστικού δικαίου²⁷.

²⁷ Βλ. Μπαλή, *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Έκδοση 8^η, Αθήνα 1961, σελ. 30 – 31 παρ. 106.

Η ως άνω διάταξη του άρθρου 57§1 του Ν. 2447/1996 είναι ταυτόσημη με τη διαχρονική ρύθμιση του άρθρου 88§1 ΕισΝΑΚ, σύμφωνα με την οποία η αναγνώριση, η νομιμοποίηση τέκνου και η υιοθεσία που έγιναν πριν από την εισαγωγή του Αστικού κώδικα, διέπονται ως προς ο κύρος και τα έννομα αποτελέσματά τους από το έως τότε δίκαιο. Κατά την ερμηνεία αυτής της ρύθμισης έχει γίνει δεκτό ότι *έννομα αποτελέσματα*, στα οποία η ρύθμιση αναφέρεται, είναι μόνο τα συνδεόμενα ευθέως με τη νομική πράξη της υιοθεσίας, δηλαδή τα αναγόμενα στην ύλη του οικογενειακού δικαίου, όπως η διατροφή, η επιμέλεια κτλ, ενώ δεν καλύπτονται από τη ρύθμιση αυτή περαιτέρω έννομες συνέπειες που σχετίζονται απλώς με την υιοθεσία ή απορρέουν εμμέσως από αυτή, όπως είναι κατά κύριο λόγο οι σχέσεις του κληρονομικού δικαίου, οι οποίες διαχρονικά διέπονται από τον κανόνα του άρθρου 92 εδ. α' ΕισΝΑΚ, όπου αναφέρεται ότι *οι σχέσεις του κληρονομικού δικαίου, αν ο κληρονομούμενος πέθανε πριν από την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα, κρίνονται και στο εξής κατά το έως τώρα δίκαιο*.^{28 29 30 31 32 33 34} Η λύση αυτή, η οποία εξασφαλίζει την ενότητα του διαχρονικού κληρονομικού δικαίου και ενισχύεται με συγκριτικό επιχείρημα από τα άρθρα 75 και 87 του Ν. 1329/1983, πρέπει να γίνει δεκτή και κατά την ερμηνεία της διατάξεως του άρθρου 57§1 του Κώδικα που κύρωσε ο Ν. 2447/1996, αφού ο σκοπός και της διατάξεως αυτής είναι ο ίδιος, δηλαδή να διαφυλάξει οπωσδήποτε μετά την αλλαγή του δικαίου της υιοθεσίας τα άμεσα μόνο αποτελέσματα των

²⁸ Βλ. ΜΠρΑθ 5666/2007 αδημ.

²⁹ Βλ. Καυκά, *Τα άρθρα 88 παρ. 1 και 92 ΕισΝΑΚ*, ΑρχΝ 1952, σελ. 153 – 155,

³⁰ Βλ. Φραγκίστα, γνμδ. ΝοΒ 1958, σελ. 97 – 99,

³¹ Βλ. Σημαντήρα στην ΕρμΑΚ, *άρθρο 92 ΕισΝΑΚ*, αριθ. 125,

³² Βλ. Λιτζερόπουλο στην ΕρμΑΚ, *άρθρο 92 ΕισΝΑΚ*, αριθ. 81,

³³ Βλ. Τούσης ΚληρΔ 1969, παρ. 360 σημ. 3 σελ. 845.

υιοθεσιών που τελέσθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος του νέου δικαίου για τις υιοθεσίες με τον Ν. 2447/1996.

Έτσι, σύμφωνα με την άποψη αυτή, σε περίπτωση που έχει τελεστεί πριν από τη θέση σε ισχύ του Ν. 2447/1996 στις 30-12-1996 και στη συνέχεια, δηλαδή μετά την 31-12-1996 απεβίωσε ο υιοθετημένος χωρίς να καταλείπει διαθήκη, κληρονομικά δικαιώματα επί της περιουσίας του ιδρύουν οι θετοί συγγενείς του και όχι οι φυσικοί, αφού αυτό είναι το ισχύον κληρονομικό δίκαιο με βάση τη διάταξη του άρθρου 92 εδ. α' ΕισΝΑΚ, από την οποία σαφώς προκύπτει ότι οι κληρονομικές σχέσεις κρίνονται σύμφωνα με το δίκαιο που ισχύει κατά το χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου. Στην ίδια ερμηνευτική εκδοχή καταλήγει κανείς και με αφετηρία τη σκέψη ότι ανεξάρτητα από τη διάκριση των αποτελεσμάτων της υιοθεσίας σε άμεσα ή έμμεσα και την κατοχύρωσή τους σύμφωνα με το δίκαιο που ισχύει κατά το χρόνο τελέσεως της υιοθεσίας, το περιεχόμενό τους και η διαμόρφωσή τους κρίνονται κατά το δίκαιο που ισχύει κάθε φορά.

Το κύριο αποτέλεσμα της υιοθεσίας κατά το παλαιό άρθρο 1579 ΑΚ ήταν δημιουργία της τεχνητής συγγενικής σχέσης γνησίου τέκνου μεταξύ υιοθετήσαντος και υιοθετημένου. Από τη σχέση αυτή απέρρεε ως προσδοκία το κληρονομικό δικαίωμα του θετού τέκνου έναντι του θετού γονέα του, το οποίο δεν ίσχυε αντιστρόφως δηλαδή έναντι του θετού τέκνου εκ μέρους του θετού γονέα. Η διάταξη όμως αυτή που απέκλειε το κληρονομικό δικαίωμα του θετού γονέα έναντι του θετού τέκνου του καταργήθηκε και συνεπώς οι μεταξύ τους κληρονομικές σχέσεις διαμορφώνονται ακριβώς όπως οι αντίστοιχες σχέσεις μεταξύ των φυσικών γονέων και των τέκνων τους που είναι γεννημένα σε γάμο, αφού σε κάθε περίπτωση η διαχρονική ρύθμιση του άρθρου 57§1 του κυρωμένου με το Ν. 2447/1996 κώδικα δεν αποσκοπεί να διασώσει με τη μορφή αρνητικού υποτίθεται αποτελέσματος της υιοθεσίας

(οιονεί αποτελέσματος) απαγορεύσεις του κληρονομικού δικαιώματος που ίσχυαν προηγουμένως³⁵.

Συμπερασματικά, και για την ταυτότητα του νομικού λόγου, η άποψη αυτή δέχεται ότι σε περίπτωση που το θετό τέκνο, το οποίο υιοθετήθηκε κατά το προϊσχύσαν του Ν. 2447/1996 δίκαιο, αποβιώσει μετά τη θέση σε ισχύ του νόμου αυτού χωρίς να καταλείπει διαθήκη, τότε ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι του καλούνται οι θετοί του γονείς και οι συγγενείς αυτών και όχι οι φυσικοί του γονείς και οι συγγενείς τους.

iv. Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΑΠΟΨΕΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΣΕ ΥΙΟΘΕΣΙΕΣ ΤΕΛΕΣΘΕΙΣΕΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ ΤΟΥ Ν. 2447/1996.

Από την παράθεση και την ως άνω ανάλυση των δύο απόψεων, της πρώτης που είναι και η κρατούσα στη θεωρία³⁶ και στη νομολογία και της δεύτερης η οποία έχει αναλυθεί με αξιοπρόσεκτα νομικά επιχειρήματα ιδίως σε δύο προπαρατιθέμενες αποφάσεις³⁷ μπορεί να επισημάνει κανείς ότι η πρώτη και κρατούσα παρίσταται νομικά ως ορθότερη, ακριβώς μέσα από τα επιχειρήματα που επικαλείται η δεύτερη προκειμένου να θεμελιώσει ερμηνευτικά την ορθότητά της.

Συγκεκριμένα δε και ειδικότερα η δημιουργία τεχνητού συγγενικού δεσμού στην οποία μεταξύ υιοθετούντος και υιοθετουμένου στην οποία απέβλεπε το προηγούμενο νομικό καθεστώς, κατά τη διάρκεια ισχύος του οποίου το θετό τέκνο είχε κληρονομικά δικαιώματα τόσο έναντι των θετών γονέων του όσο και έναντι των φυσικών του γονέων, ενώ κληρονομικά

³⁵ Βλ. ΕφΠειρ 305/2004, ΠειρΝομ 2004, σελ. 171.

³⁶ Βλ. Φίλιο, *Κληρονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή ο.π. & Βαθρακοκοίλη, *Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα κατ' άρθρο*, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, άρθρα 1346 – 1694, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα 2004 ο.π.

³⁷ ΕφΠειρ 305/2004 αδημ. & ΜΠρΑθ 5666/2007 αδημ.

δικαιώματα στην περίπτωση της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής είχαν έναντι του θετού τέκνου μόνο οι φυσικοί του γονείς φαίνεται να είχε μία συγκεκριμένη κοινωνική συλλογιστική. Την προσφορά μεγαλύτερης αγάπης, φροντίδας και εξασφάλισης της διαβίωσης στα παιδιά που υιοθετούνταν, τόσο εκ μέρους των φυσικών γονέων και των συγγενών τους όσο και – κυρίως- εκ μέρους των θετών γονέων και των συγγενών αυτών. Προς αυτήν την κατεύθυνση συμβαδίζει και οδηγεί και το γεγονός ότι σύμφωνα και με την προρρηθείσα γνωμοδότηση με αριθμό 86/2003 του Γ' τμήματος του ΝΣΚ, τα θετά τέκνα αναγράφονταν στα πιστοποιητικά πλησιεστέρων συγγενών των φυσικών γονέων τους αλλά και στα πιστοποιητικά οικογενειακής κατάστασης των φυσικών γονέων τους μέχρι και την τυχόν ημερομηνία γάμου τους, οπότε και υποχρεωτικά λαμβάνουν νέο αριθμό οικογενειακής μερίδας, τον δικό τους και του ή της συζύγου τους.

Η απαγόρευση κατά το προϊσχύον δίκαιο της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής και εν γένει της έγερσης κληρονομικών αξιώσεων του θετού γονέα έναντι της περιουσίας του θετού τέκνου, συμβάδιζε απόλυτα με αυτήν τη λογική της κοινωνικής προσφοράς, της ανιδιοτελούς έκφρασης της βούλησης για την υιοθεσία ενός τέκνου και τον αποκλεισμό της σκέψης για σφετερισμό της τυχόν υπάρχουσας κληρονομιαίας περιουσίας του. Αντίθετα οι θετοί γονείς προχωρούσαν στην υιοθεσία γνωρίζοντας ότι ενδεχομένως οι συγγενείς του θετού τους τέκνου από τη φυσικοί οικογένεια να προέβαλαν κάποια στιγμή κληρονομικές αξιώσεις επί της περιουσίας του θετού τέκνου, η οποία είχε επαχθεί σε αυτό από τους θετούς γονείς του. Η κατάργηση της συγκεκριμένης απαγόρευσης του παλαιού άρθρου 1579 ΑΚ, που εισήχθη με το άρθρο 13 εδ. α' ν.δ. 610/1970 απλώς και μόνο ανταποκρινόταν στις νέες κοινωνικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν κατά τα χρόνια εφαρμογής του προηγούμενου νομικού καθεστώτος και δεν είχε σε τίποτα να κάνει με την

κατάργηση μιας δυσμενούς απαγόρευσης των κληρονομικών δικαιωμάτων των θετών γονέων, όπως επιχειρηματολογεί η άποψη της μειοψηφίας.

Το άρθρο 92 ΕισΝΑΚ, το οποίο επικαλείται η γνώμη της μειοψηφίας προκειμένου να στηρίξει και νομικά την άποψη της περί δήθεν εξέτασης των κληρονομικών σχέσεων υπό το πρίσμα του δικαίου που ισχύει έως τότε (δηλαδή έως το θάνατο του κληρονομούμενου) δεν μπορεί ως γενική διάταξη να καταλαμβάνει και τις κληρονομικές σχέσεις σε περιπτώσεις υιοθεσιών όπως οι υπό εξέταση, καθώς για αυτές υπάρχουν ρητές διατάξεις οι οποίες καταργήθηκαν αλλά εξακολουθούν να τις διέπουν ως ισχύουσες κατά το χρόνο τέλεσης των συγκεκριμένων υιοθεσιών. Η δε επιχειρηματολογία περί της εξασφάλισης της ενότητας της εφαρμογής του κληρονομικού δικαίου αντικρούεται από το γεγονός ότι δεν μπορεί να προκρίνεται η ενότητα της εφαρμογής του κληρονομικού δικαίου έναντι της ασφάλειας του δικαίου και των κατοχυρωμένων κληρονομικών περιουσιακών δικαιωμάτων των υποκειμένων, έχει δε τον χαρακτήρα εξωνομικής (*praeter legem*) ερμηνείας των σχετικών διατάξεων.

Argumento a contrario σχετικά με την εφαρμογή επί των υπό ανάλυση σχέσεων θετών τέκνων, φυσικών γονέων και θετών γονέων των καταργημένων διατάξεων του κληρονομικού δικαίου συνάγεται και από την ίδια τη διάταξη του άρθρου 1561 ΑΚ σύμφωνα με την οποία από την τέλεση της υιοθεσίας σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2447/1996 αποκόπτεται κάθε νομικός δεσμός του θετού τέκνου με τη φυσική του οικογένεια με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που εκεί προβλέπονται. Επομένως εφόσον έχει τελεστεί υιοθεσία με το προϊσχύον νομικό καθεστώς, αυτή εξακολουθεί να διέπεται και μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 2447/1996 από το προϊσχύον δίκαιο.

Δεν πρέπει να παραγνωριστεί ότι η κοινωνική πραγματικότητα όσον αφορά τις σχέσεις θετών τέκνων και φυσικών συγγενών τους που είχε

διαμορφωθεί, η οποία άφηνε ελεύθερη την επαφή και την επικοινωνία του υιοθετούμενου τέκνου με την φυσική οικογένεια και επιδοκίμαζε μάλιστα τη συνέχιση της μεταξύ τους κοινωνικής επαφής δεν μπορεί να συμβαδίσει με το αυστηρότερο ως προς την πλευρά αυτή νέο δίκαιο που εισήγαγε ο Ν. 2447/1996. Σκοπός του συγκεκριμένου νομοθετικού πλαισίου στο σημείο αυτό υπήρξε η πλήρης και απρόσκοπτη ενσωμάτωση του προς υιοθεσία τέκνου στη θετή οικογένεια για τη δημιουργία μιας στέρεης και δεμένης οικογενειακής εστίας και την αποφυγή κοινωνικών επαφών και περιουσιακών παροχών (π.χ. γονικών παροχών) με τους συγγενείς από την πλευρά της φυσικής οικογένειας, γεγονότα τα οποία θα δυσκόλευαν την προσαρμογή του θετού τέκνου στο νέο οικογενειακό περιβάλλον και θα γέμιζαν ανασφάλεια τους θετούς γονείς και τους συγγενείς τους ως προς την ορθότητα της υιοθεσίας.

Ένα μειονέκτημα το οποίο μπορεί να εντοπίσει κάποιος κατά την ανάλυση των δύο απόψεων και αφορά στην ερμηνευτική εκδοχή της κρατούσας στη θεωρία και στη νομολογία άποψης, έχει να κάνει με μια κοινωνιολογική και πάλι διάσταση της εφαρμογής των κανόνων του προϊσχύοντος δικαίου στην εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή στις περιπτώσεις υιοθεσιών που έχουν τελεστεί πριν από την εισαγωγή του Ν. 2447/1996. Τίθεται, λοιπόν, σε ορισμένες περιπτώσεις το ερώτημα κατά πόσον είναι επιτρεπτή ερμηνευτικά και κατά πόσον θέλησε ο νομοθέτης να έχουν τα πράγματα ως παρατίθενται πάνω, όταν από την υιοθεσία μέχρι το θάνατο του υιοθετημένου ή κάποιου φυσικού συγγενή του έχει μεσολαβήσει τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα και οι κοινωνικές σχέσεις και επαφές, κυρίως λόγω της αλλαγής του τόπου κατοικίας του θετού τέκνου, έχουν ατονήσει ή αδρανήσει σε τέτοιο βαθμό, ώστε να θεωρείται «καταχρηστική» η περιέλευση της επαγωγής της κληρονομιάς στο πρόσωπο του εξ αδιαθέτου κληρονόμου. Ανεξάρτητα από τον κοινωνιολογικό προβληματισμό τον οποίο θέτει η

συγκεκριμένη θεώρηση, θα πρέπει να παρατηρήσει κανείς ότι τα φαινόμενα αυτά της αποξένωσης και αποστασιοποίησης των θετών τέκνων από τη φυσική τους οικογένεια εμφανίζονταν περισσότερο σε χρόνια, όπου δεν ήταν εν τοις πράγμασι δυνατή η συχνή επικοινωνία, όσο δε προσεγγίζει κανείς τη δεκαετία του '90 αυτά τα φαινόμενα εξέλιπαν και επομένως δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν πλέον μειονέκτημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ - Η ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΚΗΡΥΧΘΕΙ ΣΕ ΑΦΑΝΕΙΑ Ή ΠΟΥ ΕΠΙΚΕΙΤΑΙ Η ΕΚΔΟΣΗ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΚΗΡΥΞΗΣ ΤΟΥΣ ΣΕ ΑΦΑΝΕΙΑ.

i. ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ.

Μία ακόμη περίπτωση εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής, η οποία εμφανίζει ιδιαίτερη σημασία και περιέχει ανατροπές στην επαγωγή της κληρονομιάς στα πρόσωπα των κληρονόμων ακόμα και την απόκτηση της ιδιότητας του κληρονόμου από κατιόντες του κληρονόμου, οι οποίοι κατά το θάνατό του δεν την είχαν είναι αυτή της κήρυξης σε αφάνεια ή της υποβολής αιτήσεως για κήρυξη σε αφάνεια προσώπου κατά τα άρθρα 40 επ. του Αστικού Κώδικα σε συνδυασμό με το άρθρο 739 – 740 ΚπολλΔ.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή στην περίπτωση αυτή όταν μεσούσης της διαδικασίας για κήρυξη σε αφάνεια ή ακόμα και πριν την έναρξή της με την υποβολή της σχετικής αίτησης ενώπιον του αρμόδιου Μονομελούς Πρωτοδικείου ο υποψήφιος άφαντος αποκτά την ιδιότητα του εξ αδιαθέτου κληρονόμου κάποιου συγγενή του. Τι συμβαίνει σε αυτές τις περιπτώσεις με την δήλωση αποδοχής της κληρονομιάς ή την δυνατότά του συγκεκριμένου προσώπου για την υποβολή της κατ' άρθρα

1847 – 1848 ΑΚ δήλωση αποποίησης της κληρονομιάς και την διενέργεια όλων των διαδικαστικών πράξεων που αφορούν στην επαγωγή της κληρονομιάς στο πρόσωπό του όπως π.χ. η πληρωμή του φόρου κληρονομιάς αλλά και τις μερίδες των υπολοίπων κληρονόμων εφόσον υπάρχουν είναι ζητήματα που θα αναλυθούν εκτενέστερα παρακάτω.

ii. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΗΡΥΞΗΣ ΣΕ ΑΦΑΝΕΙΑ.

Στην περίπτωση που ο θάνατος ενός προσώπου δεν μπορεί να θεωρηθεί βέβαιος, έτσι ώστε να εφαρμοστεί το άρθρο 39 ΑΚ αλλά πολύ πιθανός, τότε μπορεί με αίτηση ενώπιον του αρμοδίου καθ' ύλην δικαστηρίου, το οποίο είναι το Μονομελές Πρωτοδικείο να ζητηθεί να κηρυχθεί αυτό σε κατάσταση αφάνειας σύμφωνα με τη διαδικασία που περιγράφεται στα άρθρα 40 – 50 ΑΚ σε συνδυασμό με τις διατάξεις 739 & 740 ΚΠολΔ. Η αφάνεια δημιουργεί τεκμήριο θανάτου και για τον λόγο αυτό μόλις γίνει τελεσίδικη η απόφαση που την κηρύσσει συντάσσεται σχετική ληξιαρχική πράξη. Επομένως αφάνεια είναι η αστική κατάσταση στην οποία κηρύσσεται κάποιο πρόσωπο ώστε να θεωρείται νεκρό³⁸. Προϋποθέσεις για την κήρυξη της αφάνειας είναι σωρευτικά ο θάνατος του προσώπου να είναι πολύ πιθανός είτε επειδή εξαφανίστηκε ενώ βρισκόταν σε κίνδυνο ζωής είτε επειδή απουσιάζει για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς να υπάρχουν ειδήσεις για το άτομό του.

Την αίτηση για τη κήρυξη σε αφάνεια μπορεί να καταθέσει ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου τουλάχιστον μετά από ένα χρόνο από τη στιγμή του κινδύνου ή μετά την πάροδο τουλάχιστον πέντε ετών από την τελευταία είδηση για το πρόσωπό του οποιοσδήποτε εξαρτά δικαιώματα από τον θάνατο του προσώπου. Σε αυτή την κατηγορία συμπεριλαμβάνονται οι

³⁸ Βλ. Γεωργιάδη, Απόστολο, *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2004, σελ. 102.

συγγενείς του που έχουν κληρονομικά δικαιώματα επί της περιουσίας του, ο αιτία θανάτου δωρεοδόχος, ο δικαιούχος δικαιώματος ασφαλιστικής αποζημίωσης^{39 40}, η σύζυγος του προσώπου που ζητείται να κηρυχθεί σε κατάσταση αφάνειας κτλ. Δεν έχουν όμως τέτοιο δικαίωμα οι δανειστές του προσώπου γιατί τα δικαιώματά τους δεν εξαρτώνται από τον θάνατο του οφειλέτη. Τα δικαιώματα τα οποία εξαρτά κάποιος από το θάνατο του προσώπου μπορεί και να είναι μη περιουσιακής φύσης, όπως είναι το δικαίωμα της συζύγου ή της συζύγου για την άσκηση αγωγής διαζυγίου εναντίον του αφάντου. Σε αυτήν την περίπτωση ο γάμος δεν λύεται αυτοδικαίως με την τελεσιδικία της απόφασης που κηρύσσει την αφάνεια αλλά η κήρυξη σε κατάσταση αφάνειας του συζύγου ή της συζύγου αποτελεί λόγο διαζυγίου κατά τη ρητή διάταξη του άρθρου 1440 ΑΚ.

Η αίτηση για την κήρυξη σε κατάσταση αφάνειας εισάγεται, όπως προαναφέρθηκε, στο αρμόδιο καθ' ύλην δικαστήριο κατ' άρθρο 42 ΑΚ και εφόσον κριθεί βάσιμη εκδίδεται μη οριστική απόφαση κατ' άρθρο 43 ΑΚ με την οποία διατάσσεται η δημοσίευση περίληψή της στον τύπο και ορίζεται ο τρόπος δημοσίευσης⁴¹. Αφού παρέλθει χρονικό διάστημα τουλάχιστον ενός έτους από τις ανωτέρω δημοσιεύσεις, το δικαστήριο δικάζει την υπό κρίση αίτηση και εφόσον κρίνει ότι αποδείχθηκαν τα γεγονότα περί αφάνειας, κηρύσσει τον καθού η αίτηση σε κατάσταση αφάνειας, ορίζει τον χρόνο έναρξης της αφάνειας, ο οποίος θεωρείται και χρόνος θανάτου πλέον του προσώπου –ιδιαίτερα σημαντικό για τον χρόνο επαγωγής της κληρονομίας στην εξ αδιαθέτου διαδοχή- και καταλογίζει τα δικαστικά έξοδα σε βάρος της περιουσίας του αφάντου.

³⁹ Βλ. Γεωργιάδη, Απόστολο, *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2004, σελ. 103.

⁴⁰ Βλ. Μιχάλη Μαυρομιχάλη, *Κληρονομικό Δίκαιο – Τόμος Δεύτερος, άρθρα 1813 – 1894*, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2002, σελ. 455.

⁴¹ Βλ. ΜΠρΑθ 1321/2007 αδημ.

Η τελεσίδικη κατ' άρθρο 47 ΑΚ και αμετάκλητη κατ' άρθρο 785§1 ΚΠολΔ απόφαση⁴² του Μονομελούς Πρωτοδικείου έχει διαπλαστικό χαρακτήρα, δεν υπόκειται σε έφεση ή αναίρεση και ισχύει *erga omnes*. Εάν μετά την κήρυξη της αφάνειας αποδειχθεί ο θάνατος του προσώπου που κηρύχθηκε σε αφάνεια, τότε ως χρόνος θανάτου θεωρείται ο πραγματικός χρόνος θανάτου και όχι αυτός που ορίστηκε με την απόφαση κήρυξης της αφάνειας. Τα τυχόν δικαιώματα τρίτων που θίγονται από την ανατροπή του τεκμηρίου θανάτου προστατεύονται σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 779 ΚΠολΔ, το οποίο έχει εφαρμογή στις πράξεις που έγιναν με καλή πίστη από τρίτους με βάση την ισχύ μιας απόφασης, η οποία ανακλήθηκε, μεταρρυθμίστηκε, εξαφανίστηκε ή ανεστάλη.

Εάν ο άφαντος εμφανιστεί, η κατάσταση της αφάνειας δεν αίρεται αυτοδικαίως^{43 44} αλλά απαιτείται να υποβληθεί νέα αίτηση ενώπιον του δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση για κήρυξη της αφάνειας το οποίο θα εκδώσει νέα απόφαση περί άρσης της αφάνειας σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 46 ΑΚ⁴⁵. Η συγκεκριμένη απόφαση εύλογο είναι ότι δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο ή βοήθημα, έχει δε και αυτή διαπλαστικό χαρακτήρα.

⁴² Βλ. Γεωργιάδη, Απόστολο, *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2004, σελ. 103 υποσημείωση 14.

⁴³ Βλ. Γεωργιάδη, Απόστολο, *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2004, σελ. 104, όπου γίνεται παραπομπή σε Μπαλή §13 περί αυτοδίκαιης άρσης του τεκμηρίου θανάτου με την εμφάνιση του αφάντου.

⁴⁴ Βλ. Νικ. Σ. Παπαντωνίου, *Κληρονομικό Δίκαιο, 5^η Έκδοση Αναθεωρημένη*, Εκδοτικός Οίκος Αφοι Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1989, σελ. 103 §22β.

⁴⁵ Βλ. Γεωργιάδη, Απόστολο, *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2004, σελ. 104 - 105.

iii. ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΗ ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥΜΕΝΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΠΟΥ ΚΗΡΥΧΘΗΚΕ ΣΕ ΑΦΑΝΕΙΑ.

Οι κληρονομικού δικαίου διατάξεις που αφορούν ειδικά στην περίπτωση του προσώπου που κηρύχθηκε σε αφάνεια περιέχονται στα άρθρα 49, 50 & 1883 του Αστικού Κώδικα. Από αυτά το πρώτο ως άνω αναφέρεται στην παροχή ασφάλειας επί της περιουσίας του αφάντου, η οποία περιέρχεται σε αυτούς ως κληρονόμους ή κληροδόχους, δηλαδή στους εκ του νόμου υπόχρεους για την παροχή τέτοιας ασφάλειας και σε όσους είναι υποχρεωμένοι στην παροχή ασφάλειας εκ της διαπλαστικής δικαστικής αποφάσεως, όπως είναι π.χ. ο αιτία θανάτου δωρεοδόχος⁴⁶ ⁴⁷. Τα πρόσωπα τα οποία νομιμοποιούνται ενεργητικά να ζητήσουν την παροχή ασφάλειας είναι όσοι ισχυρίζονται ότι έχουν οι ίδιοι κληρονομικό δικαίωμα, ως κληρονόμοι ή κληροδόχοι του αφάντου και όχι οι άλλοι οι οποίοι ζητούν την αναγνώριση κληρονομικού δικαιώματος, οι οφειλέτες του αφάντου, και ο τυχόν υπάρχον επίτροπος του απόντος, του οποίου η εξουσία παύει να υφίσταται μετά την έκδοση της απόφασης κήρυξης σε αφάνεια και ο οποίος οφείλει να προβεί σε λογοδοσία και να αποδώσει στους φερόμενους ως νόμιμους κληρονόμους την περιουσία του αφάντου⁴⁸. Η νομική φύση της αξίωσης προς παροχή ασφάλειας δεν είναι τίποτα άλλο παρά η άσκηση του δικαιώματος επισχέσεως κατά μία άποψη, ενώ κατ' άλλη άποψη με την διάταξη της ΑΚ 49 αναγνωρίζεται αυτοτελές δικαίωμα αξίωσης ασφάλειας

⁴⁶ Βλ. Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, *Αστικός Κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, νομολογία – βιβλιογραφία, Τόμος Ι Γενικές Αρχές*, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας Αθήνα σελ. 84.

⁴⁷ Βλ. Γεωργιάδη, Απόστολο, *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2004, σελ. 104.

⁴⁸ Βλ. Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, *Αστικός Κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, νομολογία – βιβλιογραφία, Τόμος Ι Γενικές Αρχές*, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας Αθήνα ο.π.

έναντι των κληρονόμων ή των άλλων προσώπων, το οποίο έχει τη μορφή εγγυοδοσίας⁴⁹ με την οποία παρέχεται ασφάλεια ότι ο μετέχων της κληρονομικής διαδοχής θα αποδώσει το μερίδιο που έλαβε στον αφάντο εάν τυχόν αυτός εμφανισθεί.

Αυτή η παροχή ασφάλειας επί της περιουσίας του αφάντου από τα ανωτέρω αναφερόμενα πρόσωπα μπορεί να διαταχθεί αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, το οποίο δικάζει την κύρια αίτηση περί κήρυξης σε αφάνεια, κατά μία άποψη δε το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να διατάζει την παροχή τέτοιας ασφάλειας, διότι μόνο με τον τρόπο αυτό είναι δυνατή η ουσιαστική πραγμάτωση της αξίωσης της διάταξης του άρθρου 49§1 ΑΚ για προστασία της περιουσίας του αφάντου. Κατ' άλλη άποψη όμως η ασφάλεια θα παρασχεθεί σύμφωνα με τις περί εγγυοδοσίας διατάξεις των άρθρων 162 επ. ΚΠολΔ⁵⁰. Σε κάθε δε περίπτωση δεν υφίσταται στη θεωρία και στη νομολογία αμφισβήτηση περί του χρόνου άρσης της παρασχεθείσας ασφάλειας μετά την παρέλευση δέκα ετών από τότε που δόθηκε, χρόνου ικανού για την εκπλήρωση του σκοπού της παρασχεθείσας ασφάλειας η δε απόδοση σε εκείνον από τον οποίο παρασχέθηκε αυτή σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 168 ΚΠολΔ, κατά την ερμηνεία της οποίας η παύση της αιτίας της εγγυοδοσίας συναρτάται με την ύπαρξη τελεσίδικης δικαστικής αποφάσεως⁵¹. Επομένως ακόμα και μετά την παρέλευση της δεκαετίας η διαπίστωση του γεγονότος ότι έπαυσε η αιτία για την οποία δόθηκε η εγγυοδοσία επί της περιουσίας του αφάντου πρέπει να διαπιστωθεί με δικαστική απόφαση.

⁴⁹ Βλ. Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, *Αστικός Κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, νομολογία – βιβλιογραφία, Τόμος Ι Γενικές Αρχές*, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας Αθήνα ο.π.

⁵⁰ Βλ. Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, *Αστικός Κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, νομολογία – βιβλιογραφία, Τόμος Ι Γενικές Αρχές*, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας Αθήνα σελ. 84 - 85.

⁵¹ Βλ. ΜΠρΑθ 1460/2002 αδημ.

Επομένως, εφόσον κηρυχθεί με δικαστική απόφαση, η οποία καθίσταται αμετάκλητη και δημοσιεύεται, ότι ένα πρόσωπο κηρύσσεται στην αστική κατάσταση της αφάνειας, τότε με χρόνο θανάτου του, το χρόνο έναρξης της αφάνειας που ορίζεται με τη συγκεκριμένη απόφαση, χωρεί εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή στην περιουσία του και εκκαθαρίζονται οι περιουσιακές σχέσεις των κληρονόμων του. Η εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή στην περίπτωση αυτή δεν εμφανίζει ιδιαιτερότητες, αλλά χωρεί κατά τις διατάξεις των άρθρων 1813 επ. ΑΚ και οι κληρονόμοι καλούνται εξ αδιαθέτου κατά την τάξη που έκαστος ανήκει με την επιφύλαξη των όσων αναλυτικά εκτέθηκαν παραπάνω για την παροχή ασφάλειας επί της περιουσίας του αφάντου και όσων θα εκτεθούν παρακάτω για την περίπτωση της επανεμφάνισης του αφάντου.

iv. Η ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΑΝΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΑΦΑΝΤΟΥ.

Σε περίπτωση που το πρόσωπο που κηρύχθηκε σε αφάνεια εμφανιστεί οποτεδήποτε (ενν. μετά την έκδοση της δικαστικής απόφασης) επέρχεται ανατροπή της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής που είχε χωρήσει με αφετηρία το χρονικό σημείο ενάρξεως της αφάνειας που όρισε η δικαστική απόφαση. Ο εμφανισθείς μπορεί να αναζητήσει από όσους κατέχουν την περιουσία του με διάνοια νομέα της κληρονομίας ή από όσους την απέκτησαν με σύμβαση από αυτούς^{52 53 54 55}. Οι σχετικές ρυθμίσεις

⁵² Βλ. Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, *Αστικός Κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, νομολογία – βιβλιογραφία, Τόμος Ι Γενικές Αρχές*, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας Αθήνα σελ. 86.

⁵³ Βλ. Γεωργιάδη, Απόστολο, *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2004, σελ. 105.

⁵⁴ Βλ. Μιχάλη Μαυρομιχάλη, *Κληρονομικό Δίκαιο – Τόμος Δεύτερος, άρθρα 1813 – 1894*, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2002, σελ. 456.

περιέχονται στα άρθρα 50 και 1883 ΑΚ και προκειμένου να μπορέσει ο μέχρι πρότινος άφαντος να διεκδικήσει την περιουσία του από τα ανωτέρω πρόσωπα, πρέπει πρώτα να εκδοθεί διαπλαστική απόφαση που θα αίρει την κατάσταση της αφάνειας στο πρόσωπό του, καθώς κατά την κρατούσα άποψη η εμφάνιση του αφάντου δεν αίρει αυτοδικαίως την κατάσταση αφάνειας αλλά παρέχει αμάχητο τεκμήριο περί του ότι εξέλειπε ο λόγος κήρυξής της. Επίσης κατά ορθή ερμηνευτική εκδοχή θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι αρκεί και η προσκομιδή γενικότερων αποδείξεων –όχι μόνο η αυτοπρόσωπη εμφάνιση– ότι ο κηρυχθείς σε αφάνεια είναι εν ζωή⁵⁶, προκειμένου να ζητηθεί από οποιονδήποτε νομιμοποιείται ενεργητικά από τους ως άνω αναφερόμενους να ζητήσει με αίτηση στο δικαστήριο την άρση κατάστασης κήρυξης σε αφάνεια στο πρόσωπο του αφάντου.

Η απόδοση της κληρονομιάς περιουσίας του αφάντου σε αυτόν από τα ανωτέρω πρόσωπα περιλαμβάνει ανάλογα με το αποδοτέο πράγμα είτε την σωματική παράδοση της νομής ή της οιονεί νομής ή κατοχής κατά τις διατάξεις του εμπράγματος δικαίου των άρθρων 974 – 998 ΑΚ είτε και την κατάρτιση της οικείας μεταβιβαστικής της κυριότητας δικαιοπραξίας ή την εκχώρηση της οφειλόμενης στην περιουσία του μέχρι πρότινος αφάντου παροχής.

Ωστόσο σε περίπτωση που κάποιο από τα πρόσωπα που έχουν στην κυριότητα, νομή ή κατοχή τους αντικείμενα της κληρονομιάς περιουσίας του αφάντου με οποιαδήποτε ιδιότητα και αρνούνται να τα αποδώσουν, τότε ο εμφανισθείς άφαντος μετά την έκδοση της απόφασης που αίρει την κατάσταση της αφάνειας στο πρόσωπό του, μπορεί να ασκήσει εναντίον τους την κατ' άρθρο 1883 ΑΚ αγωγή. Στην κληρονομιά περιουσία

⁵⁵ Βλ. Φίλιο, *Κληρονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 176 – 177.

⁵⁶ Βλ. ΕφΑθ 3123/2004 αδημ.

περιλαμβάνονται κατά την ορθότερη ερμηνευτική εκδοχή και όσα περιουσιακά στοιχεία θα είχε αποκτήσει ο εμφανισθείς άφαντος ως κληρονόμος τρίτων προσώπων, εάν δεν είχε κηρυχθεί σε κατάσταση αφάνειας. Η ρύθμιση του άρθρου 50 ΑΚ εναρμονίζεται πλήρως με την αντίστοιχη ρύθμιση του άρθρου 1883 ΑΚ, αν και στο παρελθόν είχε διατυπωθεί η άποψη ότι ο όρος «κληρονομία» στη διάταξη του άρθρου 50 ΑΚ αφορούσε αποκλειστικά και μόνο στην κληρονομία που θα είχε επαχθεί στον άφαντο διαρκούσης της κηρύξεώς του σε κατάσταση αφάνειας και όχι στην υπόλοιπη περιουσία του^{57 58}. Ωστόσο, το ζήτημα λύθηκε με απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου⁵⁹, η οποία δέχτηκε ότι ο εμφανιζόμενος άφαντος δικαιούται να ζητήσει με αγωγή στην οποία εφαρμόζονται οι διατάξεις της περί κλήρου να του αποδοθεί το σύνολο των περιουσιακών του στοιχείων από οποιαδήποτε αιτία, περιλαμβανομένων και αυτών που θα αποκτούσε ως κληρονόμος, εάν δεν είχε κηρυχθεί σε κατάσταση αφάνειας.

Η «καθολική αγωγή» της διάταξης του άρθρου 1883 ΑΚ δεν είναι βέβαια η αγωγή περί κλήρου, καθώς ο εμφανιζόμενος – άφαντος δεν ασκεί με αυτήν τα δικαιώματα του κληρονόμου⁶⁰, διότι πρόκειται για την ίδια του την περιουσία. Στην προκειμένη περίπτωση ο άφαντος ή οι επικρατέστεροι κληρονόμοι⁶¹ που αναφέρονται στη διάταξη του άρθρου 50 ΑΚ

⁵⁷ Βλ. Μιχάλη Μαυρομιχάλη, *Κληρονομικό Δίκαιο – Τόμος Δεύτερος, άρθρα 1813 – 1894*, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, σελ. 403.

⁵⁸ Βλ. Βαμβέτσο, *Τιμητικός Τόμος επί τη 125επετηρίδι του Αρείου Πάγου*, 1963, 18 επ.

⁵⁹ ΑΠ ΟΛ 569/1962 ΝοΒ ΙΑ', 331.

⁶⁰ Βλ. Φίλιο, *Κληρονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 176.

⁶¹ Βλ. Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, *Αστικός Κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, νομολογία – βιβλιογραφία, Τόμος Ι Γενικές Αρχές*, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας Αθήνα σελ. 85 – 86, όπου αναφέρεται ότι: «Δύνανται να αναγνωρισθούν εις τρίτους επικρατέστερα δικαιώματα, ιδία ως κληρονόμους, εάν μεταβληθεί ο χρόνος ενάρξεως της αφάνειας ή αποδειχθεί

εξομοιώνονται με κληρονόμους και εκείνοι που έλαβαν την κληρονομιαία περιουσία με νομείς της κληρονομιάς. Ωστόσο ο καθολικός χαρακτήρας της αγωγής αυτής την κάνει να προσμοιάζει εννοιολογικά με την περί κλήρου αγωγή. Ακριβέστερα η εν λόγω αγωγή του αφάντου αποτελεί παραλλαγή της αγωγής περί κλήρου με αρνητικό αναγνωριστικό αίτημα ότι ο εναγόμενος δεν είναι κληρονόμος και καταψηφιστικό αίτημα απόδοσης της κληρονομιάς. Επίσης ο εμφανισθείς άφαντος μπορεί να ασκήσει κατά των προσώπων που κατέχουν την περιουσία του με διάνοια κληρονόμου (νομείς της κληρονομιάς) και της αρμόζουσες ειδικές αγωγές για τα αντικείμενα της κληρονομιάς, π.χ. την διεκδικητική⁶² κατά το άρθρο 1881 ΑΚ. Σε περίπτωση που τα πρόσωπα που αναφέρθηκαν ως άνω έλαβαν την περιουσία του αφάντου όχι ως κληρονόμοι, αλλά με άλλη ιδιότητα (π.χ. ως κληροδόχοι), η κληρονομιαία περιουσία μπορεί να αναζητηθεί από τον μέχρι πρότινος άφαντο με τις ειδικότερες αγωγές (διεκδικητική, περί κλήρου κτλ.), η ευθύνη του όμως ρυθμίζεται και σε αυτήν την περίπτωση κατά τις διατάξεις της περί κλήρου αγωγής σύμφωνα με το προπαρατιθέμενο άρθρο 1881 ΑΚ.

ν. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΛΟΠΙΣΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΑΠΟΚΤΩΝΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ – Η ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΣ & ΙΔΙΑΣ ΚΥΡΙΟΤΗΤΑΣ ΛΟΓΩ ΧΡΗΣΙΚΤΗΣΙΑΣ.

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται από τις κείμενες διατάξεις και στην περίπτωση της επανεμφάνισης προσώπου που είχε κηρυχθεί σε αφάνεια στα δικαιώματα τρίτων καλόπιστων, οι οποίοι απέκτησαν περιουσιακά στοιχεία της

διάφορον χρονικό σημείον θανάτου. Ούτοι δικαιούνται να ζητήσουν την απόδοση των ληφθέντων (ΑΚ 50), αλλά κατά τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού».

⁶² Βλ. αντίθετα σε Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, *Αστικός Κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, νομολογία – βιβλιογραφία, Τόμος Ι Γενικές Αρχές*, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας Αθήνα σελ. 86, διότι δεν αναβιώνουν τα δικαιώματά του, παρά μόνο γεννιέται υποχρέωση προς απόδοση σε αυτόν.

κληρονομίας του αφάντου από τους «κληρονόμους» του. Σε αυτήν την περίπτωση ναι μεν ο άφαντος μπορεί να στραφεί κατά των «κληρονόμων» του (νομέων της κληρονομίας) και να ζητήσει να του αποδώσουν ότι έλαβαν από τη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων του σε τρίτα άτομα κατ' άρθρο 1883 εδ. α' σε συνδυασμό με 1872 αρ. 2 ΑΚ ή εάν δεν είναι δυνατή η αυτούσια απόδοσή τους, την ωφέλεια που σώζεται στο πρόσωπό τους, σύμφωνα με τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού (1873 ΑΚ), ωστόσο οι καλόπιστοι τρίτοι, οι οποίοι στηρίχθηκαν στην απόφαση που κήρυξε την αφάνεια κρίνονται άξιοι προστασίας και συνεπώς οι μεταβιβάσεις προς αυτούς δεν θίγονται. Μοναδική εξαίρεση στην προστασία αυτή αποτελεί η κτήση στοιχείου της κληρονομίας από χαριστική αιτία, καθώς σε αυτήν την περίπτωση ο μέχρι πρότινος άφαντος μπορεί να στραφεί ευθέως εναντίον του τρίτου κατά τις διατάξεις περί αδικαιολογήτου πλουτισμού (913 ΑΚ) και να ζητήσει ότι τυχόν αυτός έλαβε ως στοιχείο της κληρονομιάς περιουσίας. Τίθεται ένα ζήτημα του κατά πόσον είναι επιτρεπτή η προβολή ως μέσου άμυνας εναντίον του εμφανισθέντος από τον μέχρι της στιγμής εκείνη νομέα της κληρονομίας με διάνοια κληρονόμου της ένστασης χρησικτησίας του πράγματος που νέμεται σαν να ανήκει στην κληρονομία. Το ζήτημα αυτό είναι σε άμεση συνάρτηση με το χρονικό σημείο της παραγραφής της αξίωσης του αφάντου για απόδοση της κληρονομίας με την έγερση της ως άνω αναφερόμενης αγωγής. Από τη διάταξη του άρθρου 1883§2 ΑΚ συνάγεται ότι η παραγραφή της αξίωσης λήγει από τη στιγμή που θα πληροφορηθεί ο εμφανισθείς -πρώην άφαντος πλέον- την κήρυξη της αφάνειας και παρέλθει ένα έτος χωρίς να εγείρει αυτός τη σχετική αγωγή κατά τη διάταξη του άρθρου 1883 εδ α' ΑΚ. Επομένως για όλο το προηγούμενο χρονικό διάστημα μέχρι και τη γνώση εκ μέρους του η παραγραφή παρατείνεται κατά την ορθότερη ερμηνευτική εκδοχή, δεν

διακόπτεται ούτε αναστέλλεται.^{63 64 65} Στο άρθρο 1879 ΑΚ ορίζεται ότι, εφόσον δεν έχει παραγραφεί η αγωγή περί κλήρου, ο νομέας της κληρονομιάς δεν μπορεί να επικαλεστεί κατά του κληρονόμου τη χρησικτησία πράγματος που το νέμεται σαν να ανήκει στην κληρονομία. Από το συνδυασμό των δύο αυτών άρθρων και του άρθρου 1047 ΑΚ περί αναστολής της χρησικτησίας προκύπτει ότι όσον αφορά την προβολή της ένστασης ιδίας κυριότητας λόγω χρησικτησίας, αυτή μπορεί να προβληθεί μόνο λόγω έκτακτης χρησικτησίας εφόσον έχει συμπληρωθεί μέχρι τον χρόνο έγερσης της ως άνω ειδικής αγωγής του πρώην αφάντου η εικοσαετία της έκτακτης χρησικτησίας μη προσμετρουμένου του ετήσιου χρονικού διαστήματος αναστολής της παραγραφής κατ' άρθρο 1883 εδ. β' όσον αφορά στους νομείς της κληρονομιάς. Όσον αφορά στους καλόπιστους τρίτους οι οποίοι απέκτησαν περιουσιακά στοιχεία της κληρονομιάς από επαχθή αιτία από τους ανωτέρω, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι αυτοί μπορούν να προβάλουν την καταργητική του δικαιώματος κυριότητας του αφάντου ένσταση ιδίας κυριότητας λόγω και της τακτικής χρησικτησίας κατ' άρθρο 1041 ΑΚ με τις ίδιες ως άνω προϋποθέσεις.

vi. ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΗ ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΠΟΥ ΚΗΡΥΧΘΗΚΕ ΣΕ ΑΦΑΝΕΙΑ.

⁶³ Βλ. Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, *Αστικός Κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, νομολογία – βιβλιογραφία, Τόμος Ι Γενικές Αρχές*, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας Αθήνα σελ. 87.

⁶⁴ Βλ. Φίλιο, *Κληρονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 177.

⁶⁵ Βλ. Μιχάλη Μαυρομιχάλη, *Κληρονομικό Δίκαιο – Τόμος Δεύτερος, άρθρα 1813 – 1894*, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2002, σελ. 457.

Όπως ειπώθηκε και στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου στην ενότητα με τον τίτλο «ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ» ειδικότερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίπτωση που ο αφάντος είτε πριν καν υποβληθεί αίτηση για την κήρυξή του σε κατάσταση αφάνειας, είτε εν τω μέσω της διαδικασίας κήρυξής του σε αφάνεια, αποκτήσει την ιδιότητα του εξ αδιαθέτου κληρονόμου λόγω θανάτου κάποιου συγγενή του, ο οποίος δεν κατέλιπε διαθήκη. Ο θάνατος κάποιου συγγενικού του προσώπου ενώ έχει δημοσιευτεί η αμετάκλητη απόφαση περί κηρύξεώς του σε αφάνεια, αποδίδει σε αυτόν την ιδιότητα του κληρονομούμενου, η οποία αναλύθηκε σε προηγούμενη ενότητα και οδηγεί στην εξ αδιαθέτου διαδοχή του αφάντου από τους κατιόντες του ή τους συγγενείς του από την ίδια ρίζα σύμφωνα με τη διαδοχή κατά τάξεις.

Εφόσον, λοιπόν, ο εξαφανισθείς αποκτήσει την ιδιότητα του κληρονόμου συγγενικού του προσώπου, περιέρχεται σε αυτόν η επαγωγή της κληρονομίας κατά το μερίδιο που του αναλογεί κατά το χρόνο θανάτου του συγγενικού του προσώπου (ανιόντος ή κατιόντος). Ωστόσο λόγω της φυσικής απουσίας του προσώπου του και πριν από την δικαστική κήρυξή του σε αφάνεια δεν είναι δυνατόν να ασκήσει κανένα από τα δικαιώματά τα οποία ανάγονται στην κληρονομική του ιδιότητα. Συγκεκριμένα δε και ειδικότερα δεν μπορεί να αποδεχτεί ή να αποποιηθεί την κληρονομία που περιήλθε σε αυτόν κατά τη διαδικασία των άρθρων 1846 – 1859 ΑΚ. Καθώς μάλιστα για τη δήλωση αποδοχής ενώπιον συμβολαιογράφου ή τη δήλωση αποποίησης ενώπιον του Γραμματέα του Δικαστηρίου της Κληρονομίας, αυτές οι ενέργειες δεν μπορούν να εκτελεστούν ούτε από τρίτα πρόσωπα, ακόμα και αν είναι οι πλησιέστεροι συγγενείς του. Ορθό, λοιπόν, ερμηνευτικά είναι να δεχτούμε ότι και στην περίπτωση αυτή η προθεσμία για την αποποίηση που ορίζεται στο άρθρο 1847 εδ. α' & β' -και είναι τέσσερις μήνες για τους κατοίκους εσωτερικού και ετήσια για τους κατοίκους εξωτερικού ή

για όσους πληροφορήθηκαν την επαγωγή της κληρονομίας ενόσω βρίσκονταν στο εξωτερικό- αναστέλλεται κατ' εφαρμογή του εδ. γ' του ίδιου ως άνω άρθρου, καθώς ελλείπει σε κάθε περίπτωση το στοιχείο της γνώσης εκ μέρους του υπό εξαφάνιση προσώπου ότι έχει επαχθεί σε αυτόν κληρονομία εξ αδιαθέτου.

Το υπό κήρυξη σε αφάνεια άτομο δεν είναι σε θέση εξάλλου να προβεί και σε απλές διαδικαστικές πράξεις προκειμένου να επαχθεί σε αυτόν η κληρονομία εξ αδιαθέτου, όπως είναι η καταβολή στην αρμόδια ΔΟΥ του αναλογούντος στην κληρονομική του μερίδα φόρου κληρονομίας. Επιβάλλεται δε κατ' ακολουθία των ανωτέρω να υπάρχει αναστολή βεβαίωσης του οφειλόμενου ποσού στην αρμόδια ΔΟΥ προκειμένου να μην επιβαρυνθούν είτε οι κληρονόμοι του αφάντου, εφόσον φυσικά ο ίδιος κηρυχθεί σε αφάνεια με δικαστική απόφαση είτε ο ίδιος εφόσον εμφανιστεί κατ' επιταγή και εφαρμογή των αρχών της χρηστής διοίκησης και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του διοικουμένου. Αυτή δε η αναστολή θα πρέπει να χορηγείται εφόσον προσκομίζονται επιμελεία των συγγενών του ανωτέρω προσώπου στοιχεία από τα οποία να προκύπτει ότι έχει κινηθεί η διαδικασία περί κήρυξής του σε αφάνεια (π.χ. η υπό κρίση αίτηση, βεβαίωση από το αρμόδιο Α.Τ. ότι έχει δηλωθεί ως εξαφανισθείς κλπ).

Προκειμένου να επέλθει η μεταβίβαση της κυριότητας και στις περιπτώσεις της αποδοχής κληρονομίας ή κληροδοσίας απαιτείται σύμφωνα με τα άρθρα 1193 – 1198 ΑΚ η μεταγραφή της περίληψης της μεταγραφτέας πράξης στα οικεία βιβλία μεταγραφών της περιφέρειας του ακινήτου, όταν στην κληρονομία περιλαμβάνονται και ακίνητα, κάτι που δεν μπορεί να γίνει στην υπό εξέταση περίπτωση. Εφόσον υπάρχουν και έτεροι εξ αδιαθέτου κληρονόμοι ή ακόμα και εάν δεν υπάρχουν, εμφανίζεται στην περίπτωση του προσώπου που πρόκειται να κηρυχθεί σε αφάνεια το παράδοξο στα βιβλία μεταγραφών να εμφανίζονται συγκύριοι ενός ακινήτου ο αποβιώσας

κληρονομούμενος ομού με τους λοιπούς συγγενείς του αφάντου ή ακόμα και μόνος του εφόσον ο υπό κήρυξη άφαντος ήταν ο μοναδικός εξ αδιαθέτου κληρονόμος, αφού ο ίδιος ούτε κάποιος άλλος δεν είναι σε θέση να προβεί στην όλη διαδικασία αποδοχής της περιελθούσας σε αυτόν κληρονομιάς περιουσίας, όπως αναπτύχθηκε ανωτέρω. Άμεσο αποτέλεσμα της ανωτέρω κατάστασης είναι η διαιώνιση μιας κατάστασης χρόνιας αβεβαιότητας στα πρόσωπα των κληρονόμων του αφάντου, οι οποίοι πέρα από τις διάφορες υποχρεώσεις (π.χ. παροχή ασφάλειας) σχετικά με την κληρονομιά περιουσία, αισθάνονται και την αβεβαιότητα ότι μπορεί να απολέσουν την ιδιότητα του κληρονόμου κατά παρέκκλιση και σε αυτήν την περίπτωση της αρχής του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου *semel heres, semper heres*. Η «ομαλοποίηση» της κατάστασης αυτής επέρχεται, όπως αναλύθηκε παραπάνω, με την έκδοση και δημοσίευση της απόφασης που κηρύσσει την αφάνεια, οπότε και ο άφαντος πλέον τεκμαίρεται νεκρός με χρόνο θανάτου – και άρα χρόνο επαγωγής της κληρονομιάς– τον χρόνο έναρξης της αφάνειας που ορίζεται με την διαπλαστική απόφαση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Στην παρούσα μελέτη επιδιώχθηκε να φωτιστούν περιπτώσεις εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής, οι οποίες δεν ακολουθούν την πεπατημένη οδό της απόκτησης της ιδιότητας του κληρονόμου από πρόσωπα, ακόμα και με την έκδοση κληρονομητηρίου, της ομαλής επαγωγής της κληρονομιάς σε αυτά με την συμβολαιογραφική αποδοχή της κληρονομιάς ή τη δυνατότητα αποποίησης της κληρονομιάς με βάσει τις σχετικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα και της προσπάθειας αξιοποίησής της χωρίς δεσμεύσεις ή αμφιβολίες περί της εγκυρότητας των εκποιητικών δικαιοπραξιών στοιχείων της κληρονομιάς.

Και στις τρεις αναλυθείσες περιπτώσεις τίποτα δεν παρίσταται ως βέβαιο για τους «αρχικούς κληρονόμους» από την αρχή μέχρι και το τέλος ανάλογα με τη θετική ή αρνητική για αυτούς έκβαση της πορείας κατοχύρωσης της κληρονομιαίας περιουσίας και της επαύξησης της δικής τους περιουσίας με αυτή. Αυτό συμβαίνει διότι, όπως καταδείχθηκε, ακόμα και όταν οι αρχικοί κληρονόμοι καταλήγουν και οριστικοί κληρονόμοι μετά το πέρας ενός χρονικού διαστήματος, η υπερβολική δέσμευση της βούλησής τους (παροχή εγγυοδοσίας, ενδεχόμενη απαγόρευση αποποίησης κτλ.) να προβούν στην ελεύθερη αξιοποίηση της περιουσίας που περιήλθε σε αυτούς ως κληρονομιαία έχει δυσάρεστες συνέπειες τόσο στον ψυχολογικό και κοινωνικό για αυτούς τομέα όσο και στη δυνατότητα καλύτερης αξιοποίησης και πραγματικής επαύξησης της περιουσίας αυτής.

Τα πάντα μπορούν να ανατραπούν ως προς την εξ αδιαθέτου κληρονομική διαδοχή στις περιπτώσεις αυτές από την εμφάνιση ή τις ενέργειες προσώπων, τα οποία δεν υφίστανται ως κληρονόμοι κατά το χρόνο θανάτου του αρχικού κληρονομουμένου και επαγωγής της κληρονομιάς. Η γέννηση μετά από την πάροδο δύο και πλέον ετών από το θάνατο του αποβιώσαντος δότη του μοναδικού φυσικού του τέκνου, η άγνοια της υιοθεσίας ενός τέκνου πριν από την θέση σε ισχύ του Ν. 2447/1996 για τις υιοθεσίες και η ενδεχόμενη επανεμφάνιση ενός προσώπου που κηρύχθηκε με δικαστική απόφαση σε αφάνεια είναι πραγματικά γεγονότα τα οποία ανατρέπουν τη σειρά της εξ αδιαθέτου κληρονομικής διαδοχής, μειώνουν τα κληρονομικά μερίδια με την προσθήκη και άλλων κληρονόμων, αποκλείουν άλλους κληρονόμους οι οποίοι αρχικά είχαν αποκτήσει την ιδιότητα αυτή και αποστερούν από τρίτα πρόσωπα, ακόμα και εάν αυτά είναι καλόπιστα, περιουσιακά στοιχεία που απέκτησαν με χαριστική αιτία, εφόσον αυτά ανήκουν στην κληρονομιαία περιουσία.

Η μοναδική άμυνα των αρχικώς ονομασθέντων κληρονόμων η προβολή δικονομικών ενστάσεων και κυρίως η χρηστή διαχείριση της κληρονομιάς περιουσίας που μπορεί να έχει άκρως προσωρινό χαρακτήρα. Μέσα στα πλαίσια αυτά η έκδοση κληρονομητηρίων, η αξίωση της νόμιμης μοίρας και οι άλλες προσδοκίες για την απόκτηση στοιχείων της κληρονομιάς περιουσίας παρίστανται αλυσιτελείς και συχνά φρούδες με την παρέκκλιση από την πολλάκις μνημονευθείσα αρχή *semel heres, semper heres* (άπαξ κληρονόμος, εσαεί κληρονόμος) να αποτελεί τελικά τον κανόνα και το κατ' ουσίαν κοινό στοιχείο των αναλυθεισών περιπτώσεων.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

I. Βαθρακοκοίλης, *Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα κατ' άρθρο*, Τόμος Α', Γενικές Αρχές, άρθρα 1 – 286, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2004.

II. Βαθρακοκοίλης, *Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα κατ' άρθρο*, Τόμος Ε' Οικογενειακό Δίκαιο, άρθρα 1346 – 1694, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2004.

III. Γεωργιάδης, Απόστολος, *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2004.

IV. Γεωργιάδης – Σταθόπουλος, *Αστικός Κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, νομολογία – βιβλιογραφία, Τόμος I Γενικές Αρχές*, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας Αθήνα 2003.

V. Γεωργιάδης – Σταθόπουλος, *Αστικός Κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, νομολογία – βιβλιογραφία, Τόμος VII Οικογενειακό Δίκαιο*, άρθρα 1346 – 1504, Τρίτη Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα 2007.

VI. Γεωργιάδης – Σταθόπουλος, *Αστικός Κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, νομολογία – βιβλιογραφία, Τόμος VIII Οικογενειακό Δίκαιο*, άρθρα 1505 – 2035, Τρίτη Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα 2003.

VII. Κουνουγέρη – Μανωλεδάκη Έφη, *Οικογενειακό Δίκαιο Τόμος I*, Τέταρτη Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2008.

VIII. Κουνουγέρη – Μανωλεδάκη Έφη, *Οικογενειακό Δίκαιο συμπλήρωμα της τέταρτης έκδοσης, ο ν. 3719/2008 «Μεταρρυθμίσεις για την οικογένεια, το παιδί, την κοινωνία και άλλες διατάξεις»*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2009.

ΙΧ. Παπαχρίστου Θανάσης, *Εγχειρίδιο Οικογενειακού Δικαίου – Τρίτη Έκδοση*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα 2005.

Χ. Μιχάλης Μαυρομιχάλης, *Κληρονομικό Δίκαιο – Τόμος Πρώτος, άρθρα 1710 – 1812*, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2001.

ΧΙ. Μιχάλη Μαυρομιχάλη, *Κληρονομικό Δίκαιο – Τόμος Δεύτερος, άρθρα 1813 – 1894*, Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2002.

ΧΙΙ. Μπαλής, *Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου*, Έκδοση 8^η, Αθήνα 1961.

ΧΙΙΙ. Παπαντωνίου Ν., *Κληρονομικό Δίκαιο*, 5^η Έκδοση Αναθεωρημένη, Εκδοτικός Οίκος Αφοι Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1989.

ΧΙV. Φίλιος, *Κληρονομικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή.

ΧV. Φίλιος, *Κληρονομικό Δίκαιο – Ειδικό Μέρος*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή.

ΧVΙ. Φίλιος, *Οικογενειακό Δίκαιο*, Τρίτη Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2009.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Rainer Frank, *Grundrisse des Rechts, Erbrecht 4. Auflage*, Verlag C.H. Beck München 2007.

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

I. ΜΠρΑθ 7196/2008 (αδημοσίευτη).

II. ΜΠρΑθ 5666/2007 (αδημοσίευτη).

III. ΕφΠειρ 305/2004 (ΠειρΝομ 2004, σελ. 171).

IV. ΕφΠειρ 943/1995 (αδημοσίευτη).

V. ΜΠρΑθ 1321/2007 (αδημοσίευτη).

VI. ΜΠρΑθ 1460/2002 (αδημοσίευτη).

V. ΑΠ Ολ 569/1962 (ΝοΒ ΙΑ', 331).